

Bizim Ailə

№:18-Mart-aprel-2011-Qadın-Ailə Jurnalı

CƏMİYYƏTİN
AYRILMAZ PARÇASI

QADINLAR

BİZİM AİLƏ

Qadın- Ailə jurnalı

Dövlət Reyester № 20929

Təsisçi:

İpəkyolu MMC

Redaktor:

Gülnarə Seyidova

Məsləhətçi

Samirə Mahmudova

Redaktor müavini:

Mətanət Kərimova

Redaksiya heyəti:

Dr.Mehri Məmmədova

Dr.Nailə Süleymanova

Dr.Sevinc Aslanova

Dr.Mehriban Qasımova

Dr.Samirə Həsənova

Zeynəb Nuri

Meryem Demir

Şəbnəm Vaqif

Rəna Mirzəliyeva

Aygün Məmmədzadə

Mətanət Kərimova

Abunə və reklam işləri:

Aynur Məmmədova

Dizayn:

Aygün Məmmədzadə

Ünvan: Bakı şəhəri, Cəfərov

Qardaşları küçəsi. 16

Tel: (+994 050) 369 65 23

(+994 12) 502 07 55

Web:

www.bizimale.az

e-mail:

bizimaledergisi@yahoo.com

Əziz oxucu!

Hər birimiz qadınların cəmiyyətdəki yerini və rolunu gözəl bilirik. Bu dəfəki sayımızın bir hissəsini qadınlara və qız uşaqlarına həsr etməyi düşündük. Bəzən insanlar qız uşaqlarının dəyərini bilmədən, onları da bir qadının dünyaya gətirdiyini düşünmürlər. Halbuki, cəmiyyət qız uşaqlarının, yəni gələcəyin anaları ilə formalaşır. Bu mövzu ilə bağlı möhtərəm Osman Nuri Topbaşın “Nəslin qorunması”, Samirə Mahmudovanın “Kim seçir?”, Məryəm Dəmirin “Sabahın işığı bu günün qaranlığında gizlidir”, Haticə Şahinin “Orta Asiyada qadın olmaq”, Sevinc Vəkilovanın xanım səhabələrdən biri haqqında yazdığı “Ümmü Haram” başlıqlı yazıları sizlərə təqdim edirik. Bundan əlavə miladi tarixlə aprel ayının 20-nə təsadüf edən, aləmlərə rəhmət olan Peyğəmbərimiz Məhəmməd Mustafa sallallahu aleyhi və səlləmin doğum günü münasibəti ilə də yazılar yazılmışdır. Nimət Çinar “Doğum günün mübarək!”, Fatimə Çinar “Onun bir günü...”, Firdovsi Həsənov “Mövlud gecəsi”, Mirbəhram Əzimbəyli “Cənnət gülünü sevincə” yazılarında öz hisslərini sizlərlə paylaşmaq istədilər.

Əziz oxucularımız!

Jurnalımızın bu sayında yuxarıda qeyd etdiklərimizlə yanaşı təzhib sənətini insanlara tanımaq məqsədi ilə bu sənətlə məşğul olan Hüləya Rıhtımla reportaj hazırladıq. Sağlamlıq bölümündə dr.Vüqarə Məmmədovanın “Peyvəndləri nə üçün etdirməliyik?”, dr.Vüsalə Manafovanın “Əmanətə “mədəni” xəyanət. Siqaret” yazılarını və insan orqanizminə faydalı olan bitkilərdən itburnu bitkisi haqqında sizlərə ətraflı məlumat verməyə çalışdıq. “Ləzzət dünyası” rubrikasında isə qadınlara bir-birindən ləzzətli yemək tərifləri təqdim edirik. Yazılarımızı bəyənəcəyinizə ümid edərək sizlərə gələn sayımıza qədər hələlik deyirik.

İÇİNDƏKİLƏR

3

Həyat seçilməlidir

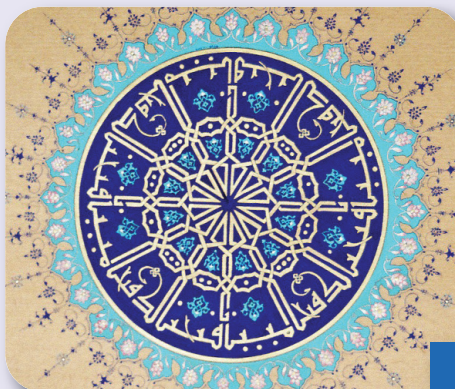
6

Kim seçir?

16

Hülya Rıhtım

22

Nəslin qorunması

HƏYAT SEÇİLMƏLİDİR
Gülnarə SEYİDOVA.....3

KİM SEÇİR?
Samirə MAHMUDOVA.....6

SABAHIN İŞİĞİ BU GÜNÜN QARANLIĞINDA
GİZLİDİR
Meryem DEMİR.....8

DOĞUM GÜNÜN MÜBARƏK
Nimet ÇINAR.....10

BİRƏ MİN
Aynur YÜCƏTAŞ 11

CƏNNƏT GÜLÜNÜ SEVİNCƏ
Mərbəhrəm ƏZİMBƏYLİ12

ONUN BİR GÜNÜ
Fatimə ÇINAR.....14

REPORTAJ
Hülya RIHTIM.....16

ANA QƏLBİ ŞƏFQƏT VƏ
MƏRHƏMƏT QAYNAĞIDIR
Elif GÜLDAR.....20

NƏSLİN QORUNMASI
Osman Nuri TOPBAŞ.....22

MÖVLÜD GECƏSİ
Firdovsi HƏSƏNOV.....26

HƏYATIMIZIN OĞRUSU TELEVİZOR
Asya SANCAR.....28

"ANA MƏNİ ÖLDÜRMƏ"
Mətanət KƏRİMOVA.....30

ORTA ASİYADA QADIN OLMAQ
Hatice ŞAHİN.....32

ÜMMÜ HARAM
Sevinc VƏKİLOVA.....35

ƏMANƏTƏ "MƏDƏNİ" XƏYANƏT SİQARET
dr.Vüsalə MANAFOVA.....36

PEYVƏNDLƏRİ NƏ ÜÇÜN ETDİRMƏLİYİK?
dr.Vüqarə MƏMMƏDOVA.....38

İTBURNU
Şəbnəm VAQİF.....40

LƏZZƏT DÜNYASI.....42

Aygün MƏMMƏDZADƏ.....44

HƏYAT SEÇİLMƏLİDİR...

20-ci yüzilliyin əvvəllərindən qadınlar iş həyatlarını qurmağa başladılar. Demək olar ki, hər sahədə işləyən qadınlar iş həyatına aid çətinliklərlə yanaşı bir çox başqa problemlərlə də qarşılaşdılar. İş həyatında irəliləmək, karyerasında yüksəlmək, ictimai haqlardan faydalanmaq, təhsil imkanlarından yararlanmaqda kişilərə nisbətdə daha çox çətinlik çəkən qadınları evdə də kişilərin qarşılaşmadığı problemlər gözləyirdi. Qadın işə gedərkən bir tərəfdə ev işləri, digər tərəfdə isə uşaqlarla bağlı problemlər yaranmağa başladı. Bu problemlər qadın və kişi arasında paylanmaq əvəzinə birincinin üzərinə yığıldı və yalnız qadının vəzifələri olaraq qiymətləndirildi.

Ailə büdcəsinin artmasına yardım etmək, həyat standartlarını yüksəltmək, peşəsinə bəslədiyi sevgi, cəmiyyətə

yətdə hörmət qazanma istəyi və ya aldığı təhsili qiymətləndirərək mənəviyyatını zənginləşdirmək məqsədilə işə başlayan qadın iş həyatında ümid etdiyini tam mənasıyla tapa bilmədi, tapsa da evdə və ya ailədə olan problemlərlə məşğul olmaqdan yoruldu və hətta bəzən tükəndi.

Yaxşı, nədir bu problemlər?

İşləyən qadın iki yerdə işləyən, dörd növbəli (ev, iş, uşaq, yoldaş) ağır bir işçidir. İşindən yorğun gələn qadını evdə bir çox məsuliyyətlər gözləyir. Ev yığışdırılacaq, paltarlar ütülənəcək, yemək bişiriləcək və s. siyahı belə uzanıb gedə bilər. Bir də uşaq varsa, işlər yaxşıca çətinləşir. Bu zaman yaxşı ana, yaxşı həyat yoldaşı, yaxşı evdar qadın üçbucağı içində problemləriylə baş-başa qalır. Evə gedərkən uşaq ilə mətbəx və digər ev işləri arasında sıxışan qadının

özünə ayıracaq vaxtı qalmır. Bir tərəfdən bu qədər yorulur, bir tərəfdən də "uşağıma laqeydlilik edirəm", "onunla kifayət qədər maraqlana bilmirəm" kimi düşüncələrə qapıla bilər. Evdə olmadığı saatlarda uşağına necə baxıldığına, baxan adamın və ya körpələrin evinin uşağına özü kimi diqqət etməyəcəyinə, la-

zım olan təlim-tərbiyəni verə bil-məyəcəyinə dair qayğılar da qadın üçün çətinlik yaradır.

Övladına yetərli zaman ayırmamaq, onunla sağlam-faydalı əlaqə qura bil-məmək kimi problemlər işləyən ana-nın özünü günahkar, əsəbi və narahat hiss etməsinə səbəb ola bilər. Bu hiss-ləri keçirən ana bir neçə fərqli davranış nümayiş etdirir.

Evə gəldiyi andan etibarən yalnız uşağıyla birlikdə olur, onun hər istədi-yini yerinə yetirir, hər istədiyi hədiyyə-ni alır. Bununla da uşağının daim kim-dənsə asılı və passiv bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını təmin etmiş olur.

kimi çətinlikləri də vardır. Bəzən onlar hər şeyi mükəmməl və heç kimin köməyi olmadan etməyə çalışırlar. Ev işlərini qüsursuz etməli olduğuna ina-naraq, bu işləri yalnız özünün bu qədər yaxşı edə biləcəyini düşünür, heç kimin köməyini istəmir, başqasının etdiyini bəyənmir. "Mənim kimi səliqəli deyil", "Hər şeyi dağıdır", "Özüm etsəm daha yaxşı olacaq" - deyərək, bütün kömək təkliflərini rədd edir.

Ancaq hər işi birdən, həm də ən yaxşı şəkildə bacarmaq çox vaxt müm-kün olmur. Bəzən təmiz bir ev, süfrədə 2-3 növ yemək, uşağa laqeyd yanaş-maqla mümkün olur. Ev işlərində hə-

Qadın işləsin, ya işləməsin, əsas odur ki, ona verilən həyatın dəyərini bilsin, malik olduqlarını qiymətləndirsin. Həyat- mövqe, sərvət ehtirasın-dan kənar və çox daha mənalı bir hədiyyədir. Həyat seçilməlidir və mü-nasib bir variant hər zaman vardır.

Başqa bir halda isə ana evdə olmadığı vaxtlarda uşağının nəzarətsiz qaldı-ğını, intizamsız yetişdiyini düşünərək uşağına qarşı sərt olur, ciddi bir intizam tətbiq edir, beləcə, onu bütün təhlükə-lərdən qoruduğunu düşünür. Həddin-dən artıq təzyiq göstərilən, hər səhvə görə cəzalandırılan uşaq isə hər kəsə boyun əyən passiv birinə, ya da üsyan-kara çevrilir.

Bəzi analar isə işləmək istədikləri halda, yalnız uşağa görə evdə oturmaq məcburiyyətindədirlər. Belə qadınlar bəzən uşağına hirsələnir, bu səbəbdən də özlərini qınayır və uşağı ilə yaşadığı problemlərin onun günahından yaran-dığını düşünür.

İşləyən qadının analıqla yanaşı, hə-yat yoldaşı və evinin xanımı olmaq

yat yoldaşı, ya da başqa biri kömək edə bilər. Hər şeyi edə bilərəm, tək başına həll edəyəm düşüncəsi nəticədə həd-dindən artıq yorğunluğa, tükenməyə səbəb olur.

Uşaqlara vaxt ayırmaq, onunla sö-zün əsl mənasında zaman keçirmək, başqa yerə yayınmadan onunla birlikdə olmaq vacibdir. Ancaq bu zamanın key-fiyyəti müddətindən daha çox əhəmiy-yətlidir. Yalnız uşağa ayrılan və onun istəklərinə prioritet verilərək və bö-lünmədən keçirilən 30 dəqiqəlik bir zaman kifayətdir.

Bu zaman ananın özünə də vaxt ayırmasının vacibliyini unutmayaq. Uşağın xoşbəxtliyi birinci dərəcədə ananın, ikinci dərəcədə də atanın xoş-bəxtliyi ilə mütənasibdir. İstəniləyi ki-

mi uşaq yetişdirmək onlara deyilənlərdən çox qurulan əlaqənin formasına və ana-atanın həyat içindəki davranışlarına bağlıdır.

Problemlər bununla da bitmir. Əgər işləyən qadının həyat yoldaşı yetkin, uzaqgörən bir insan deyilsə, xanımı özündən daha müvəffəqiyyətli, güclü olarsa, bu zaman o, bəzi hisslərə qapılar. Yoldaşının özündən üstün olmasından narahat olar. Bu narahatlığı da yoldaşını danlamaqla, onun hər səhvini üzünə vurmaqla nəticələnər. Bu vəziyyəti yaşayan qadınlar özlərini tərifləməkdən, xüsusilə çəkinməlidirlər. Yoldaşlarının yaxşı xüsusiyyətlərini görüb, onları mübaligəyə qaçmadan həqiqi bir şəkildə təqdir etməlidirlər. Çünki yoldaşlarının içindəki narahatlığın azalması üçün tərif sözlərinə ehtiyacı vardır. Xanımlar bunu edə bilsələr bir müddət sonra yoldaşları "Mən yoldaşımı sevirəm. O da işləyir, ailənin maddi vəziyyətinə yardım edir. Bu həyat bir paylaşmadır. Biz də paylaşırıq" deməyə başlayacaq.

İnsanlar ailələrində hər şeyin gözəl olmasını istəyirlər, amma bu, işin təbiətinə ziddir. İnsanın həyatında olduğu kimi evlilikdə də böhran dövrləri vardır və bu dövrlərdə qaçılmaz olaraq böhran yaşanır. Daim böhranı uğura çevirmə istiqamətində güc sərf etmək lazımdır. Düşünülməmiş və hisslərə uyğun reaksiyalar problemi yalnız böyüdü.

Səhv reaksiyalar həlli mümkün olan problemləri mümkünsüzləşdirərək evliliyi uçuruma aparır. Belə vəziyyətlərdə səbirsiz və hisslərlə davranmaq yerinə mübarizə aparmaq lazımdır. "Bir işin tez olmasını istəyirsənsə, o işə səbir ver" deyə gözəl bir söz vardır. İnsan həyatının bəzi dövrlərində bəzi problemlərə dözmək məcburiyyətində qala bilər. Amma həyat yoldaşları bu problemlərə doğru həll tapa bildikləri təqdirdə aralarındakı əlaqənin daha da gücləncəyini görəcəklər. Əsas olan bu kimi imtahanlardan müvəffəqiyyətlə çıxma bilməkdir. Açıq ünsiyyət üsullarıyla hər ailə öz içində problemləri həll edə bilər.

Qadın işləsin, ya işləməsin, əsas odur ki, ona verilən həyatın dəyərini bilsin, malik olduqlarını qiymətləndirsin. Həyat - mövqe, sərvət ehtirasından kənar və daha mənalı bir hədiyyədir. Həyat seçilməlidir və münasib bir variant hər zaman vardır.

KİM SEÇİR ?

Qız uşaqları yaxşıqların, oğlanlar Haqq-Təalanın nemətləridir. Yaxşıqların savabı, nemətlərin isə hesabı vardır.

Günümüzdə tez-tez qarşılaşdığımız məsələlərdən biri də dünyaya gələn övladın cinsiyyəti olur. İnsanlar texnologiyanın icad etdiyi müasir avadanlıqlarla doğulacaq uşaqların cinsiyyəti barədə əvvəlcədən məlumat alırlar. Ölkələrin adət-ənənələrini də nəzərə alaraq, hər ailə doğulan körpələrin özlərinin istədiyi cinsdə olmasını arzulayırlar. Burada diqqət çəkən məqam xeyirli olanı deyil, onların ürəyində olanını istəmələridir.

Bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycanada insanların əksəriyyəti oğlan uşaqlarına üstünlük verirlər. Onlar ailədə oğlan uşaqlarının doğulmasının onlara

baş ucalığı gətirəcəyini düşünürlər. Hətta o qədər ki, qızları olsa da oğlan uşaqları olmadıqda bunu kədərlə qarşılayıb, bir oğlan olana qədər dünyaya övlad gətirirlər.

Ali dinimiz insan haqlarına diqqət yetirilməsini, bir insanın o birindən üstün olmadığını bizə bildirmişdir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) də uşaqlara qarşı mərhəmət və sevgi ilə davranılmasını buyuraraq, *“Hədiyyə və ehsanda (yaxşılıq) uşaqlarınıza bərabər davranın. Əgər birini o birindən üstün tutmaq lazım olsaydı, qızları oğlanlardan üstün tutardım”* - demişdir.

Uşaqların təmiz qəlbləri qiymətli bir cövhər kimidir, mum kimi istənilən şəkli ala bilər. Təmiz bir torpaq kimi hansı toxumu əkərsənsə, onun məhsulu alınar, ürəkləri yumşaq, şəfqətli və həlimdirlər.

Həyata baxdığımız zaman oğlanlarla müqayisədə qızların daha çox ata-ana qayğısı çəkdiklərini, ayrı yuva qursalar belə ürəklərinin daima valideynləri ilə olduğunu görürük. Bəzi ailələr oğlan uşaqlarını ailəsinin xilaskarı və qoruyucusu, ocağının davamçısı olaraq görürlər. Onların fikrinə görə, qızı saxlayıb, yetişdirib çox əziyyət çəkirsən və ər evinə köçəndən sonra həyat yoldaşının himayəsi altına girdiyinə görə onun sənə əli çatmır. Bəzi ailələr bu səbəbdən qız uşaqlarını yük kimi görərək onların yaşlananda özlərinə heç bir faydası olmadığını düşünürlər. Buna görə də ailənin davamçısı və yaşlaşanda onlara baxanın

dıqdan sonra qız və ya oğlan, nə fərq edər?” buyurmuşdur.

Əhli-beyt nəslinin göz nuru Cəfəri Sadiqin yanına bir gün bir nəfər gəlir. Cəfəri Sadiq onun üzünün turşuduğunu görüb bu halının səbəbini soruşur. O da qızının doğulduğunu deyincə, o böyük imam:

-Fərz et ki, Allah sənə vəhy endirmiş və belə buyurmuşdur. “Sənin Allahın olan mən, sənin üçün seçim, yoxsa mən olduğum halda sən seçirsən?” Bu vəziyyətdə nə cavab verərsən?

O da cavab verdi:

- Mən belə deyərdim, sən mənim üçün seç.

Uşaqların təmiz qəlbləri qiymətli bir cövhər kimidir, mum kimi istənilən şəkli ala bilər. Təmiz bir torpaq kimi hansı toxumu əkərsənsə, onun məhsulu alınar. Ürəkləri yumşaq, şəfqətli və həlimdirlər.

kim olduğunu düşünərək oğlan övladlarının doğulmasını istəyirlər.

Təbii ki, hər insan həyatda istədiyinə nail olmaq arzusundadır, amma bununla belə Allahın təqdirini də unutmamalıdır. Bizi bu dünyaya gətirən Allah, hikmətinə uyğun olaraq istəyəne deyil, istədiyinə qız və ya oğlan verir. Bununla əlaqədar Qurani-Kərimin Sura surəsində belə buyrulur: **“Yerlərin və göylərin mülkü Allahındır. İstədiyinə qız, istədiyinə oğlan verir. Kimisinə həm oğlan, həm də qız uşağı verir, kimisini də sonsuz edər. Hər şeyi haqqı ilə bilən və hər şeyə gücü çatan ancaq Allahdır”.** (Sura 49-50)

Allah Rəsulu (s.ə.s.) uşaqlar arasında ayrı-seçkilik etməyin doğru olmadığını bildirərək, *“qız uşaqlarını xor görməyin. Xor görmək dini bilməməkdən irəli gəlir. Xeyirli övlad istəyin. Xeyirli övlad olma-*

O zaman imam belə buyurdu:

- İndi mərhəmət sahibi olan Allah sənin üçün qız seçmişdir. Ey adam! Musa və Xızırın rəvayətində bildirildiyi kimi, Xızır (a.s.) ailəsinin islahı naminə Allahın əmri ilə o uşağı öldürdü və Musaya belə dedi:

“Rəblərinin o uşaqdan daha təmiz və onlara daha çox mərhəmət edən birini verməsini istədik”. Haqq-Təala Xızırın əli ilə öldürülən və Musanın etirazına səbəb olan və Xızırın “Allah bundan daha yaxşısını ona və atasına verəcəkdir”- dediyi o uşağın yerinə nəslindən yetmiş peyğəmbərin gəldiyi bir qız uşağı bəxş etdi.

Hansı övlad olursa olsun, önəmli olan Allahın ilahi təqdirinə razı olub, boyun əyməli və ümmətə xeyirli, saleh övladlar yetişdirməkdir.

Sabahın işığı bu günün qaranlığında gizlidir!

Qaranlıqda idilər. Bir ananın bətnində, iki embrion... Sudan bir beşiyin içində hər şeydən xəbərsiz gözləyirdilər.

Bir-birini qucaqlayıb, qaranlıqda yatmışdılar ...

Həftələr keçmiş, əkizlər inkişaf etmişdi.

Əlləri, ayaqları nəzərə çarpırdı.

Gözləri formalaşdıqca, ikisi də ətrafda olanları fərqləndirirdilər...

Bu nə rahat, nə etibarlı bir dünyadır...

İsti, yaş, sevgi ilə dolu...

"Elə gözəl bir dünyada yaşayırıq. Biz necə xoşbəxtik..."-dedilər.

Zaman keçdikcə, ətrafı kəşf etməyə başladılar.

Bu qaranlıq dünyanı və həyatın qaynağını tapdılar.

Onları bəsləyib böyüdən damarı görərəkən,

O damarla özlərini var edən Rəblərinə şükür etdilər.

Günlərin bir günü yaradılışları ilə bağlı mübahisəyə başladılar:

Ana bətnində mübahisə edən əkizlər yavaş-yavaş böyüyüb inkişaf etdilər.

Ana bətninə sığmaz oldular.

Artıq balacaların barmaqları və qucaqları da var idi ...

Böyüdükcə anladılar ki, yolun sonu yaxınlaşır...

Gün gələcək, bu gözəl həyat bitəcək;

Qəflətlərlə, peşmanlıqlarla, boş işlərlə dolu bir ömür insanı sıxarkən, əməl dəftərinin xeyir işlərlə, sünnətə uyğun, nəfilə ibadətlərlə dolması, qulun axirətdə şəfqət yumağının içinə qoyulacağının əlamətidir...

Qaranlıq bir səfər, onları başqa bir diyara aparacaqdı.

- "Buradakı həyatımızın sonuna yaxınlaşıırıq" deyə əkizlərdən biri pıçıldadı...

- "Mən getmək istəmirəm", - o biri dedi, - "həyata doya bilmədim axı..."

- "Amma müqəddərat alnına yazılandı; dua et, bəlkə doğumdan sonra həyat vardır".

Pessimist olan soruşdu:

- "Bir gün bizə həyat verən damar kəsiləcək. Ondan sonra başımıza nələr gələcək?"

Optimist olan şeirlə cavablandırırdı:

"Bir çox gedən, məmnun ki, yerindən,

Çox illər keçdi dönən yox səfərindən..."

Və günlərdən bir gün, yer sarsıldı, divarlar sıxıldı.

Dözülməz sancılarla əkizlər gözlənilən günün gəldiyini anladılar.

Kiçik qollarıyla bir-birlərini son dəfə qucaqlayıb vidalaşdılar.

Və "ömrümüz bitdi" deyə qışqıraraq ağlamağa başladılar.

Əzrail olduğunu zənn etdikləri bir əl onları həyata bağlayan damarı kəsdi.

Ağlaya ağlaya qaranlıq bir koridordan o biri həyata çıxdılar ...

Bu yazı bir internet səhifəsində oxuduğum bir hekayədir... Təkrar-təkrar oxuduğum və düşündüyüm... Hər birimiz, əslində, bu həngamənin içində bir əlin gəlib bizi aparmasından qorxuruq... Bəlkə o əl bizi ana kimi şəfqətli

qollara verəcək...

Şəfqət, ən sərt qapıları belə öz gücü ilə açabiləcək, qiymət və ərđəm dərəcəsi kifayət qədər bilinməyən çox əhəmiyyətli bir açıqdır...

Lakin şəfqətli qollara gedə bilmək üçün bu dünyada nə etməli olduğuna insan baxmalıdır... Hər keçən gün məchulluğa qər q olan, təmiri mümkün olmayan bir bina... Gedəcəyimiz yer isə şəfqətinin yalnız yüzdə birini kainata göndərən, doxsan doqquz hissəsi isə öz qatında gizli olan yeganə Mərhəmət Sahibi... Bu yüzdə birdən pay götürən ana balasına şəfqət bəsləyər. Bu hissə malik olan bir heyvan balasını əzməmək üçün çox ehtiyatlı davranar.

Cənabı Haqqın rəhmətinin bir nümunəsidir sanki... Uca Nəbi, Rəbbimizin rəhmətini izah edərkən ananı nümunə verir. Əsirlər arasında gəzən, pərişan halda balasını axtaran, taparkən isə onu sinəsinə basan bir ananı göstərir və "Bu ana uşağını cəhənnəmə atarmı?" deyə əşhabələrdən soruşur... Onlar "xeyr" dəyərkən, "Bax, Allah qullarına qarşı bu anadan daha mərhəmətlidir" buyurur.

Mərhəmətli əlləri arzulayırsınızsa, ona yaraşan əməllərlə ömür dəftərimizi bəzəməliyik... Qəflətlərlə, peşmanlıqlarla, boş işlərlə dolu bir ömür insanı sıxarkən, əməl dəftərinin xeyir işlərlə, sünnətə uyğun, nəfilə ibadətlərlə dolması, qulun axirətdə şəfqət yumağının içinə qoyulacağının əlamətidir...

Bəs siz necə düşünürsünüz?!

DOĞUM GÜNÜN MÜBARƏK!

Rəbbimizə şükürlər olsun ki, ömrümüzə yenə də müqəddəs doğum ayını bizlərə nəsim etdi. Əfəndilər Əfəndisi (s.ə.s.)in dünyaya təşrif buyurduğu mübarək Rəbiüləvvəl ayındaıyq. Hər il bu gözəl ayda kainat sanki O, yenidən doğulmuş kimi sevinclə coşur. İbrahimə (a.s.) yaxınlaşan alovlar gül bağçası olan kimi, məxluqat da Ona qovuşmağı, Onun Kövsərindən doya-doya içməyi həsrətlə gözləyir. Çünki O (s.ə.s.), **"Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilmişdir"**. (Ənbiya 107)

Bu gün insanlar ətraflarını güllərlə, ürəklərini salavatlarla bəzəyərlər; dünya bir daha Onun doğumuna hazırlanar... Sanki aramıza yenidən gələcək...

571-ci ildə dünyaya göz açarkən bütün kainat Onun gəlişini hiss etdi. Yer sevindi, göy sevindi, bütün canlı aləm sevindi.

Əlbəttə, insanlar da... Hətta Peyğəmbər olduqdan sonra Ona ömrü boyunca əziyyət edən əmisi Əbu Ləhəb belə sevinmiş, xəbəri gətirən nökrəri Süveybəni azad etmişdi. Öldükdən sonra onu yuxusunda görən Abbas (r.a)ın:

"-Sənə necə rəftar edildi?" sualına Əbu

Ləhəb belə cavab vermişdi:

"-Məhəmməd (s.ə.s.)in doğumuna sevinərək Süveybəni azad etdiyim üçün bazar ertəsi günləri əzabım bir az yüngülləşir. O gün baş barmağımla şəhadət barmağımın arasından çıxan su ilə sərinləyirəm".

Nə qədər ibrətamiz bir hadisədir... Əfəndimizə (s.ə.s.) əmisi uzun illər ərzində zülm etməsinə baxmayaraq, Onu qoruyub, müdafiə etməmiş, hətta düşmənçilik etdiyinə görə haqqında bir surə (Təbbət surəsi) nazil olmuş Əbu Ləhəbə belə rəftar edən Rəbbimizin, Onu sevən, Ona inanan, Onun sünnəsi üzrə yaşamağa çalışan, "Anam, atam Sənə fəda olsun, Ya Rəsulullah!" deyən möminlərə rəftarı necə olacaq görəsən? Biz buna inanırıq: Ona olan sevgimiz, bağlılığımız, Rəbbimizin də bizi sevməsinə vəsilə olacaq. Allah-Təala buyurur: **"(Rəsul!) De ki: Əgər Allahı sevirsinizsə mənə tabe olun ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah çox bağışlayan və rəhmlidir"**. (Əli İmran 31)

Yaxşı, bəs biz Onu (s.ə.s.) nə qədər sevirik? Ona layiq ümmət ola bilmək üçün nələr edir, nələrdən imtina edirik? Ümmətin söküklərini tikmək üçün biz neçə gecə yuxumuzdan imtina etdik? Bir yetimin qarnını doyurmaq üçün öz yemək payımızı onlarla bölüşə bildikmi? Kəsiblərin evi soyuqkən bizim evlərimiz isti idi? Onun (s.ə.s.) gecələri qiyamda dayanmaqdan, namaz qılmaqdan ayaqları şişirdi... Bizim isə yatmaqdan gözlərimiz şişir. Bu gözlərlə Ona necə baxacağıq?

Bu müqəddəs doğum ayı bizim üçün bir fürsət olmalıdır... Ona ümmət olma şərafinə nail olmağın qədrini bilmək vaxtıdır... O, ümmətini çox sevdi. Ən çətin zamanlarda da bizi xatırlayır, bağışlanmağımızı istəyirdi. Çox Rauf və Rəhmli idi. Onun (s.ə.s.) bizlərə olan sevgisinə cavab verməyin əsl vaxtıdır.

ÜMMÜ HARAM

Ümmü Haram Mədinənin ilk müsəlman xanımlarındandır. İslamdan əvvəl Əmr İbni Kays ilə evlənmişdi. Kays və Abdullah adında iki oğlu vardı. İslam günəşi Mədinəyə yayılmağa başlayarkən ərinin də müsəlman olmasını istədi. Hər bir vəsiləylə yoldaşını İslama dəvət etdi. Lakin əri Müsəlman olmağı qəbul etmədi. Çarəsiz qalan Ümmü Haram (r.a) müşrik ərindən ayrılmaq məcburiyyətində qaldı. Müşriklə həyatını davam etdirmək istəmədi. İffətiylə, təmkinlə inancını daha dərinlən yaşamağı arzu etdi.

İki Dünya Günəşi Əfəndimiz tez-tez süd bibisi olan Ümmü Haram (r.a)ın evini ziyarət edərdi. Bir gün Rəsulu Əkrəm (s.ə.s) Əfəndimiz bu evdə bir az söhbət etdikdən sonra yuxuya getdi. Bir müddət sonra gülüm-səyərək oyandı. Əfəndimizin təbəssüm edərək oyanmağına heyrətlənən Ümmü Haram (r.a): -"Ya Rəsulullah!

Anam-atom sənə fəda olsun. Nə üçün gülürsünüz?"-deyə soruşdu. Əfəndimiz də: "Ey Ümmü Haram! Ümmətimdən bir qisminin gəmilərə minib kafirlərlə döyüşməyə getdiyini gördüm"- buyurdu. Ümmü Haram (r.a) şəhidlik həsrətiylə yanmaqda idi. Bu xəbəri eşidincə həyəcanlandı. O səfərə gedənlərin arasında olmağı arzu etdi və: "Ya Rəsulullah! Dua etsəniz mən də onlardan biri olsam" deyərək xahiş etdi. İki Dünya Günəşi Əfəndimiz də onun istəyinə: "Ya Rəbbi! Bunu da onlardan et" deyərək cavab verdi. Sonra yenidən istirahət etmək üçün sağ tərəfi üstə uzandı.

Bir az sonra, Əfəndimiz yenə təbəssüm

edərək qalxdı. Ümmü Haram (r.a) yenə gülümsəməsinin səbəbini soruşdu. Əfəndimiz: "Bu dəfə də ümmətimdən bir qisminin padşahların taxtlarına oturduqları kimi dəbdəbəli bir halda döyüşə getdiklərini gördüm" dedi. Ümmü Haram (r.a) təkrar dua etməsini xahiş etdi. Özünün də onların arasında olmağı arzu etdiyini söylədi. Rəsulullah (s.ə.s) Əfəndimiz ona: "Sən əvvəl-kilərdənsən" buyurdu. Zaman sürətlə keçir. İki Dünya Günəşi Əfəndimiz vəfat etmişdi.

Həz. Osman (r.a)ın xəlifəlik dövründə bir donanma hazırlandı. Bununla Kipr adasını fəth etmək üçün səfərə çıxdılar. Bu müsəlmanların ilk dəniz səfəri idi. Ümmü Haram (r.a)da bu səfərə qatılmışdı. 86 yaşında olan Ümmü Haram (r.a) bütün çətinliklərə dözürdü. Kiprdəki insanlara İslamı çatdırma sevinci içərisində səfərinə səbir və mətanətlə davam edirdi. Cənabı-Haqqın şəhidlərə hazırladığı ikramları düşünür, ona qovuşmanın sevinciylə çəkdikləri çətinliklərə məhəl qoymurdu.

Uzun və yorucu səfərdən sonra donanma Kiprə çatdı. Əvvəl oradakı insanları müsəlman olmağa dəvət etdilər. Qəbul etməyincə cizyə vermələrini təklif etdilər. Rumlular bunu da qəbul etmədilər və şiddətli vuruşmalar başladı. Qısa zamanda Rum donanması məğlub edildi. Rumlar cizyə verməyi qəbul edərək barışmağı təklif etdilər.

Ümmü Haram (r.a) əsgərlərlə birlikdə Kiprə daxil oldu. Larnakaya çatarkən min-diği atın ayaqlarının büdrəməsi nəticəsində yerə yıxıldı və orada da ruhunu təslim etdi. Beləcə, çox darıxdığı şəhidlik mərtəbəsinə qovuşmuş oldu.

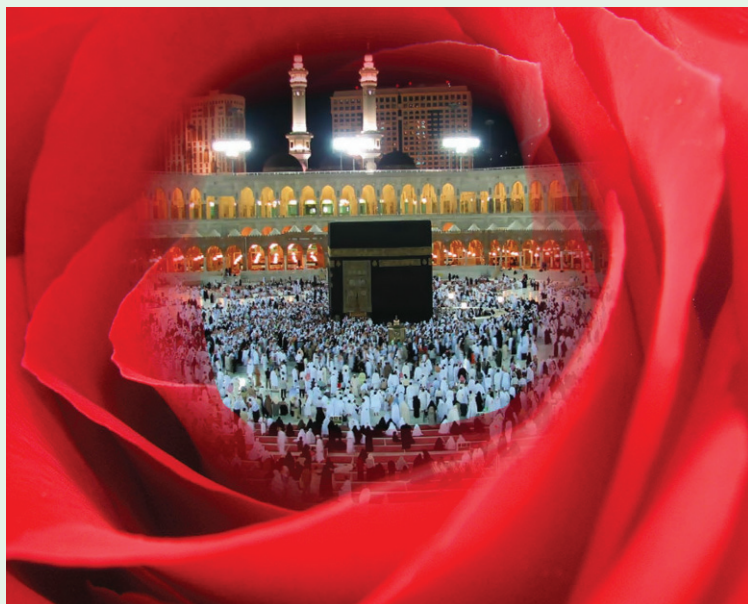
CƏNNƏT GÜLÜNÜ SEVİNCƏ

Sevmək.... insanın daxilindən gələn, izahı mümkün olmayan bir duyğudur. Məhz bu səbəbdən də sevgi ruhun hər zərrəsinə çökərək sevgiliylə ayrılmaz və çox qüvvətli bir bağ meydana gətirər. İnsan aşiq olduqdan sonra sevgilini görmək vacib deyil. Allahın verdiyi hər nemətin gözəlliyində insan ona çatmaq üçün yollar axtarar. Yağan yağışda gözəl bir gülün üzündəki damlları silərək, onun durğunluğunu yox etmək, günəşin təsirindən parlayaraq dalğalanan dənizin sakit bir şəkildə qayalara zümzümə etdiyi sevgi mahnısına yoldaşlıq etməsiylə sevgilisinin sevincini çoxaltmaq istəyir. Bax, sevmək belədir, sevginin günəşi doğularkən üzlər məchullaşaraq yalnız bir ulduz kimi səməyə çəkilər. Duyğular isə şəfəqdə əl-ələ alovlanıb bir könül yaradar. Yalnız onların duyğularının olacağı bir könül.

Ey mənim gözəl Peyğəmbərim! Gözəl dedim, bəli. Mərhəmət, sevgi, şəfqət, ümid, cəsarət, güvən və adını demədiyim o qədər gözəl çiçəklərinin toplandığı o bağçaya həsrətlə baxan çarəsiz bir məzlum aşıqın söyləməyə başqa sözü varmı?! Ey gözəl Peyğəmbərim, mən səni heç görmədim. Amma səni çox sevirəm.

Kiçikliyini düşünürəm, ya Rəsulullah! Doğularkən artıq atan Abdullah həyatda yox idi. Qucaqlaya bilməmişdi atan səni, öpə bilməmişdi gül üzündən, övladım deyə əzizləyə bilməmişdi. Yaxşı bəs sən! Atanı görə bilmədin, ata deyə səslənə bilmədin kimsəyə, dodaqlarında qurudu könlünün göz yaşlarıyla islanmış o gözəl söz. Ən yaxşı görənim, ən yaxşı bilənim, gözlərində bir boşluq meydana çıxdı səssiz, tənha axşamlarında atanı axtararkən. Müqəddəs ana Əminənin qoxusu hopmadı şeytana bağlı, Allaha açıq o kiçik könlünə. Ananın əllərindən tutub, getməyə doya bilmədin. Amma bizim əlimizdən tutdun cənnət yoluna çata bilməyimiz üçün. Gül qoxunla mömin övladlarını doyurdun. Səni, üşüdüyün yerlərdən uzaqlaşsan da orada mərhəmət atəşini yandırır insanları isitdiyin üçün sevirəm.

Ey ən yaxşı, ən müqəddəs Allah dostu Hz. Məhəmməd! Dostluğu sən və sənin müqəddəs dostların öyrətdi mənə. Dünya qara paltarını geymiş, şeytanın qara əllərində boğularkən, yetim dünya can verərkən, bax, o zaman o,

mübarək canına qıymaq istədiklərində bu dostluqlar göründü. Hz. Əli, hər səhər sən oyananda günəşin doğulduğu o mübarək yatağına uzanaraq bizə qohumluqdan müqəddəs dostluğa gedən yolu göstərdi. Sənin yolunda özünə yönəlmiş iti qılinc belə Onun iradəsini qıra bilmədi, səni qorumaq üçün, sənin yolunda ölümdən çəkinmədən, şəhidlik qapısına doğru cəsur addımlar atdı. Bəs Əbu Bəkir?.. Soyuq bir gün idi, yəni insanlıq üşümüşdü şeytanın soyuq kölgəsində. Sadıq dostun Əbu Bəkirlə Mədinəyə getdiyin zaman, kafirlər tərəfindən təqib olunduğun zaman, təhlükədən qorunmaq üçün bir mağaraya sığındınız. O mağara insanlığın çöküşüylə varlığı arasında bir yer idi. Əbu Bəkir sənin üçün qorxdu, ayağını deşiyə tutdu və ilan onu sancdı. Bu zaman ilanın zəhərindən çox Sevimli Peyğəmbərimizi qorumanın xoşbəxtliyi axdı bədənində. Hz. Ömər, Hz. Osman da sənin nurunun qaranlıqdan qoruyucuları oldular. Ah nə gözəldir sənin dostun olmaq... Kaş ki, mən də uzansaydım yatağına, sənin yolunda mənə yönəlsəydi silahlar, canımı fəda etsəydim sənə, səni qoruya bilmək üçün bir ilan da məni sancsaydı.

Həyat bir döyüşdür. Bəzən duyğuların, bəzən qılıncların vuruşduğu geniş bir səhnə... Sən mənə duyğularımı qılinc edib döyüşməyi öyrətdin. Döyüşərək məğlub etdin zülmü, pislili. Bədir-də, Uhudda, Xəndəkdə və neçə-neçə döyüşlərdə həmişə öndə oldun. Cəsarətinlə qazandın döyüşləri. Şeytanların göydə, inancsız kafirlərin yerdə olduğu bir dünyada on səkkiz min aləmin Əfəndisinin səsinə, azanı insanlara yetişdirməyə çalışan, bəzən də yaralanan qartal oldun göylərdə. Ruhlarını şeytana sata-

raq qazandıqlarını düşünən müşrikləri cəzalandırdın. Səni beləcə yenilməzliyin üçün sevirəm. Səni cihadıma çevrilən Qarabağ mübarizəmdə öndər olduğun üçün sevirəm.

Sultanım, mən səni yaxşı bir ailə öndəri olaraq sevdim. Xədicənin gülü, Aişənin qönçəsi, sevgi ulduzunun işığı, uşaqlarını canın qədər sevdin. Kiçiklərin başını oxşayaraq bizə ailədə necə davranılacağını göstərdin. Yalnız ailədə deyil,

*Sevgi ruhun hər zərrəsinə
çökərək sevgiliylə ayrılmaz və
çox qüvvətli bir bağ meydana
gətirər. İnsan aşıq olduqdan
sonra sevgilini görmək vacib
deyil... Allahın verdiyi hər
nemətin gözəlliyində insan ona
çatmaq üçün yollar axtarar.*

həyatda doğru olmağı öyrətdin. Sən mənim çatmaq istədiyim sevgi limanım, açmaq istədiyim ən müqəddəs qapı, tutmaq istədiyim ən güclü əl, hər zaman könlümdə yaşamasını dilədiyim xoşbəxtlik, dodaqlarımdan süzüləcək ən gözəl söz, çölə deyil, onlarla içinin dərinliklərinə baxmağı ümid etdiyim dünyanın qaranlığına işıq olan ən gözəl göz-lərsən.

Allahım, Hz. Məhəmməd (s.ə.s)in işığıyla sənə addımlamağı nəsib et...

Bu yazı Türkiyə Cümhuriyyəti Səfirli-yinin Din xidmətləri Müşavirliyinin təşkil etdiyi "Müqəddəs Doğum Həftəsi" inşa yarışmasında birinci yeri qazanmışdır. Yazı türk dilindən tərcümə olunmuş və ix-tisarla verilmişdir.

ONUN BİR GÜNÜ...

Günə gecə ibadətiylə başladılar. Aləmlərə rəhmət Əfəndimiz (s.ə.s.) gecənin son üçdə birində oyanardı. Yatağında oturaraq "Bizi öldükdən sonra dirildən Allaha həmd olsun. Yenidən dirildib, hüsuruna çağıran da Odur" deyər dua edər. Bəzən Mədinənin aydın səmasına baxaraq, Ali İmran Surəsinin son on bir ayəsini oxuyardı. Sağ tərəfindən başlayıb köynəyini geyinər və ilk olaraq inci dişlərini misvaklayardı.

Dəstəmaz pozacağı yerə yaxınlaşdığı məqamda *"Allahım! Hər növ şeytandan (pisliklərdən və günahlardan) sənə sığınırım"* deyər dua edər, oradan uzaqlaşarkən *"Allahım! Məni bağışlamağın diləyirəm"* mənasında "Gufranek" deyər. (Tirmizi, Təharət 7)

Dəstəmaz alıb təhəccüd namazına başladı.

Huşu ilə ifa etdiyi uzun gecə ibadətindən sonra mübarək bədəni yorulduğu üçün yenidən istirahət edər. Bundan başqa, gecələr Baki qəbiristanlığına gedər, vəfat edən səhabələrinə dua edər. Səhərə yaxın Əfəndimizin müəzzinlərindən Bilal Həbəşi və ya Abdullah İbn Ümmi Məktumdən biri, Rəsulullah (s.ə.s.)in evinə iki dəfə baş çəkər. Birincisində, namaz vaxtının girdiyini xəbər verər, o zaman Əfəndimiz təkrar qalxıb, səhər namazının iki rükət sünnəsini qılar, sağ tərəfinə uzanıb dincələr. Müəzzinin ikinci gəlişində məscidə çıxıb, onu göz-

ləyən səhabələrinə səhər namazını qıldırırdı. (Buxari, Təhəccüd 23)

Namazdan sonra səhabələriylə söhbət edər.

Hava tam işıqlanmadan namaz qılınar, namaza gələn qadınlar səssizcə evlərinə qayıdar, təcili işi olmayan kişilər Peyğəmbərimiz (s.ə.s.)lə birlikdə olmaq, Onun söhbətində iştirak etmək, Onun gül üzünə doya-doya baxmaq üçün yerlərindən ayrılmazdılar. Mehrabda bardaş qurub oturan Əfəndimiz (s.ə.s.) günəş doğulana qədər səhabələriylə söhbət edər. (Müslim, Məsacid 286) Bəzən səhabələrindən o gecə gördükləri yuxunu soruşar, yuxularını təbir edər; yuxu görən olmayanda öz yuxusunu izah edər.

Evinə Bəsmələylə daxil olardı.

Peyğəmbər Əfəndimiz (s.ə.s.) daha sonra evə qayıdar, bəsmələ çəkərək içəri girər, sol tərəfindən başlayıb ayaqqabısını çıxarar, evdəkilərə salam verər. Evə bəsmələylə daxil olanda şeytanın kədərləndiyini və oradan uzaqlaşdığını söyləyər. (Müslim, Əşribə 103) Evə girərkən *"Allahım! Səndən xeyirli giriş, xeyirli çıxışlar niyaz edirəm. Allahın adıyla girdik, Allahın adıyla çıxdıq və Rəbbimiz olan Allaha təvəkkül etdik"*, -deyər, içəri girərkən yenə dişlərini misvaklayardı. (Müslim, Təharət 43, 44) Sonra xanımına evdə yeməyə bir şey olub olmadığını soruşar, yeməyə bir şey yoxdursa, oruca niyyət edər. (Müslim, Sıyam 169, 170) Əlinə keçəni kasıb-

larla, xüsusilə də səhabələri ilə paylaşıdığı üçün yeməkləri tez-tez tükənər, evlərində həftələrlə yemək bişməzdi. Əfəndimiz gün olurdu ki, bir qab yeməklə, bəzən də bir neçə xurma ilə qidalanırdı. Bir şey yeyərkən bəsmələ çəkməyi, sonra da "Əlhəmdülillah" deməyi unutmazdı.

Xanımlarına kömək edərdi.

Evdə olduğu saatlarda xanımlarına hər işdə kömək edərdi. Lazım olsa evi süpürər, heyvanları sağar, paltarını yamayar, öz işini özü edərdi. (Əhməd İbni Hənbəl, Müsnəd, VI, 256) Hər səhər xanımlarının əhvalını soruşar, ehtiyaclarını öyrənər, sonra da bunları təmin edərdi. Yolda qarşılaşdığı kəslərə salam verib hal-əhval tutardı. Səhər ilə günorta namazı arasında qılınan Duha namazına laqeyd yanaşmazdı. Günorta istisində adətən istirahət edər, yatardı. Vaxtının çox hissəsini Məscidi-Nəbəvidə keçirərdi. Müsəlmanlarla orada görüşüb söhbət edər, nəsihət istəyənlərə nəsihət verər, İslamı öyrənmək istəyənlərə hər zaman vaxt ayırırdı.

Sağ tərəfi üzərində yatardı.

Şam namazı qılındıqdan sonra əhəmiyyətli bir işi yoxdursa, dişlərini təmizləyib, dəstəmazını alar, yatağına gedər, İxlas surəsi ilə Muavvizətəyini, yəni Fələq və Nas surələrini oxuyub, əllərinə üfləyər, sonra da əllərini üzünə və bədənə sürtdi. Yavaşca sağ tərəfi üstə uzanar, gül qoxulu ovucuna gül yanağını qoyar və bəzi dualar oxuyardı. Bəzən qısaca, "Allahım! Sənin adınla ölər, sənin adınla dirilərəm" mənasında "Allahümmə bismikə əmutü və aha"- deyər (Buxari, Daavat 7, 8), bəzən daha uzun dualar oxuyar, sonra özünə bir növ ölüm kimi qəbul etdiyi yuxuya gedərdi.

Gənc ana bətnində kiçik bir körpə.
Mışıl-mışıl yatıb xumarlanırdı.
Başının üstündə gözəl bir çöhrə,
Onu sığallayıb oyandırırırdı.

Yuxudan oyandı bu kiçik varlıq,
Hiss etdi məkanda, sıxlıq və darlıq,
İstədi kimdənsə diləsin kömək,
Göründü gözüne gözəl bir mələk.

Mələk gülümsədi baxdı körpəyə,
Dedi: Hazırsanmı gələn töhfəyə?
Gedirik işıqlı dünyaya, gülüm,
Torpağa, havaya, səmaya, gülüm.

Körpə sualları suala qatdı,
Mələyin üzünə heyrətlə baxdı.
- Mən gedib orada neyləyəcəyəm?
Bir daha geriye gəlməyəcəyəm?

Dedi mələk ona gülümsəyərək:
- Yolunu gözləyir başqa bir mələk.
Sənə o dünyada havadar mələk,
Səni həm yedirib, həm içirdəcək.

Sənin əzabına, əziyyətinə,
Çox böyük səbrlə dözəcəkdir o.
Sənin hər səsinə, hər nəfəsinə,
Böyük məhəbbətlə sevecəkdir o...

Körpə özündə bir rahatlıq tapdı,
Yenə sual ilə mələyə baxdı.
- Sən mənə mələyin söylə adını,
Necə tanıyacam mən o qadını?

- Bilməsən də olar onun adını,
Həmən tanıyacaqsan sən o qadını.
İlk gündən sən ona sarılacaqsan,
Çox əziyyət verib, çox yoracaqsan.
Tanımaq istədiyin o mələyi sən,
Hər vaxt Ana deyib çağıracaqsan...

Afət

Hülya Rıhtım

1971-ci ildə Adanada doğulub. Sənətə qaraqələm rəsm və ornametlə başlayıb. Evində verdiyi kurslarla təzhib sənətinin Azərbaycanda da yayılmasına səy göstərir. Dördüncü sərgisini keçirən sənətkar evlidir, iki övladı var.

Bizim ailə: *Hülya xanım, mümkün-sə bizə təzhib sənəti haqqında məlumat verin?*

H. Rıhtım: “Təzhib” kəlməsi ərəb dilində “əz-zəhəb” sözündən götürülüb “qızıllamaq”, “qızılla bəzəmək” mənasında işlədilir. Təzhib, rəssamlığın bir qolu kimi, xalis qızıl və müxtəlif təbii rənglərlə bəzəmə sənətidir. Bu sənətlə məşğul olan insan “müzəhhib” adlandırılır. Qədimdə bu işə nəqş, nəqqaşlıq da deyilirdi. Təzhib sənəti Quranı-Kərim, din, ədəbiyyat və müxtəlif elm sahələri ilə bağlı əlyazmaların bəzənməsi ilə başlamış, daha sonralar xətt lövhələrində və albomlarında, cild qapaqlarında, miniatürlərdə istifadə edilmiş müstəqil bir sənət növü olmuşdur.

Təzhib sənətinin ornamentləri bədii-estetik əsərlərdə istifadə edilmişdir. Memarlıqda, tekstildə, çini-kaş sənətində, divar bəzəmələrində, xalçaçılıqda və digər sahələrdə də tətbiq edildiyini müşahidə edirik. Bakıda Şirvanşahlar sarayının Tağ Qapılarının bəzək-lərində, Şəkiddə Xan sarayının hər tərəfində bunun gözəl nümunələri mövcuddur. Təzhibdə quaj və plaka boyalarından istifadə edilir.

Qızıl nazik vərəqlər şəklində Avro-

padan gətirilir. Bu vərəqlər əl ilə əzilib, jelatinlə qarışdırılaraq istifadə edilir. Cild qapaqları təzhib sənətinin tətbiq edildiyi əhəmiyyətli bir sahədir. XV əsrdən sonra rast gəlinən cild qapaqlarının bəzənməsində, dəri üzərində halkar və natura, çiçək buketi və motivlərinin tətbiq edildiyi “şükufə” ən çox istifadə edilən bəzəmə tərzidir.

Təzhib sənətinin əlyazmalardan sonra, ən çox istifadə olunduğu sahə hüsnixətt lövhələri və albomlardır. XVIII əsrdən bəri lövhə halında böyük yazılar yazılmağa başlanmışdır. Bu, müasir dövrümüzdə təzhib sənətinin ən çox istifadə edildiyi bir sahəsi olmuşdur. Lövhə şəklindəki yazıların ətrafına çox vaxt açıq və tünd rəngli fonun üzərinə sırf qızılla halkar tərzində tətbiq edildiyi kimi silmə təzhib də çəkilir.

Bizim ailə: *Bu sənətin hansı növləri mövcuddur?*

H. Rıhtım: Sadəcə qızıl istifadə edilərək çəkilən təzhibə “halkar” deyilir. Qızıl və boya ilə çəkilən təzhiblərdə “rumi” və “xətayi” adı verilən ornamentlərdən də çox istifadə olunur. “Münhani” və “çintəmani” kimi ornamentlərə isə müxtəlif rəsmlərdə yer verilir.

Bizim ailə: *Təzhib ornamentlərinin*

Mürid və şeyx

bəzi fəlsəfi mənalara olduğu deyilir. Bu haqda nə deyə bilərsiniz?

H. Rıhtım:

Hər sənətin özünəməxsus fəlsəfi mənalara mövcuddur. Təzhib sənətində də dərin bir fəlsəfi məzmun var. Bu sənətin ilk və ən gözəl nüsxələrini Quran bəzəmələrində görmək

mümkündür. Quranda istifadə edilən motivlər və rənglər təsəvvüfi mənalara ifadə edir. Burada Allahın, yaradılışdakı mükəmməllik və sonsuzluq ilə yaradılmışların gözəlliyi və sonluluğu harmonik bir şəkildə ifadə edilir. Sonsuzluq və sonluluq bu sənətdə simvollarla təqdim olunur.

Təzhibli bəzəmələrdə, bir çox yerdə istifadə edilən kvadrat və düzbucaqlar yer üzünü, yarımdairələr və üçbucaqlar göy üzünü ifadə edir. Eyni motivlərin zəncirvari şəkildə təkrarlanması dünya və kainat üzərindəki ritmi göstərir. Tək səhifə üzərində çəkilən bəzəmələr mikrokosmosu, cüt səhifə üzərinə çəkilən bəzəmələr makrokosmosu ifadə edir. Mikrokosmosların çoxluğu, bəzək biçimləri ilə təmsil edilir və hər biri öz mərkəzi üzərində hərəkətləndirilir.

Ortaq mərkəzi dairələr, biri digərinin arxasında xəyali bir fəza yaradır. Bunlar İslam dininin görünüşünü və gözəlliyini ifadə edir. Bu mənada sonsuzluq ifadə edilmiş olur. Rənglərdə də sonsuzluq təsiri artırılmağa çalışılır.

Təzhibdə ən önəmli rəng qızıldır.

İşıq rəngi olan qızıldan bilgi rəmzi olaraq istifadə edilir. Təzhibdə çox istifadə etdiyimiz “şəmsə” motivi ərəb dilində “günəş” mənasındadır. Qızıldan sonra çox istifadə edilən rəng mavidir. Mavi də sonsuzluğu və səmanı ifadə edir.

Bu, istifadə edilən motivlərin çoxu sənətin əsas göstəricisi Allah sevgisidir. Beləki, burada işlənən qızıl, işığın göstəricisidir. İşıq nurun, nur isə Allah Təalanın. Həmçinin Şəms modeli də günəşi, günəş işığı, işıq nuru, mavi rəng səmanı, onun içindəki çiçəklər ulduzları, kainatın tarazlığını və daim fırlandığını nümayiş etdirir.

Bizim ailə: *Təzhib sənətinin tarixi bizim üçün maraqlıdır. Bu mövzudakı bilgilərinizi bizimlə bölüşərsinizmi?*

H. Rıhtım: Nəqqaşlıq da adlandırılan təzhib sənətinin başlanğıcı uyğur türklərinə aid edilsə də, əlimizdəki mövcud ən qədim nüsxələr XII-XIII əsr Səlcuqluların əsərlərində rast gəlinir. Bu dövrün motiv və ornamentləri sadə və bəsitdir. XV-XVI əsrlərdə təzhibdə böyük bir tərəqqi başlayır. Bunda sənətə və sənətkara dəyər verən döv-

cüt vavlı bəzəmə ibrik

Şeki Xan sarayı divar bəzəyi

lət başçılarının rolu böyükdür. Türküstanda Teymur, Osmanlı dövlətində Fateh Sultan Məhmədin zamanında böyük sənətkarlar yetişib. Bu əsrdə Herat, Xivə, Buxara, Səmərqənd kimi mərkəzlərdə təzhib sənəti geniş inkişaf etmişdir. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlularda da inkişaf etməyə başlayan təzhib sənətinin Osmanlıdakı ən məşhur təmsilçisi saray nəqqası Baba Nəqqaşdır. Teymurun nəvələrindən Uluğ Bəy, Hüseyn Bəyqara, Əlişir Nəvainin himayə və dəstəyi ilə əksəriyyəti türk olan sənətkarlardan meydana gələn Herat məktəbini və Kəmaləddin Bəhzad kimi bir dahini meydana çıxarmışdır. Herat məktəbi daha sonra Şah İsmayılın buranı tutaraq sənətkarları Təbrizə aparması ilə Səfəvi sənətinin inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

Təzhib və miniatür sənəti XVI-XVII əsrlərdə Osmalı və Səfəvilərdə ən parlaq çağını yaşamışdır. Xüsusən, Osmanlıda Qanuni, Səfəvilərdə isə Şah İsmayıl və I Təhmasib zamanı

“klassik dövr” deyə adlandırılan bu əsrdə çox önəmli müzəhhiblər və miniatür ustaları yetişmişdir. Həmin dövrdə tam olaraq açılmış gülün ortasından kəsilmiş rəsmi olan “xətayi” və maral, quş kimi heyvanların stilizə edilmiş “islimi” də deyilən “rumi” motivlərindən böyük bir ustalıqla istifadə edildiyi görülür. Şahqulu və Vəlicanın İstanbulda, Sultan Məhəmmədin Təbrizdə qurduğu məktəblər ilə Azərbaycanlı sənətkarlar bu sənəti ən yüksək yerə qaldırmışlar. Şahnaməyə və Nizaminin “Xəmsə”sinə çəkilən miniatürlər və təzhiblər bu sənətin ən möhtəşəm nümunələridir. Bu əsərlərin çoxu ABŞ, İngiltərə, Fransa və Rusiya kimi ölkələrin muzeylərində ən dəyərli əsərlər arasında sərgilənir. XVIII əsrdən sonra zəifləyən təzhib sənəti XX əsrdə yenidən canlanmışdır. Bu gün təzhib sənəti Türkiyədən başqa, İran, Özbəkistan, Pakistan, Misir və İraqda öyrədilir. Bu sənət son illərdə çox diqqət çəkmiş və dünyada yayılmağa başlamışdır.

Bizim ailə: *Hülya xanım, oxucularımız üçün maraqlı olduğuna görə təzhibin hazırlanması haqqında bizə danışa bilərsinizmi?*

H. Rıhtım: Təzhibin əsas maddəsi qı-

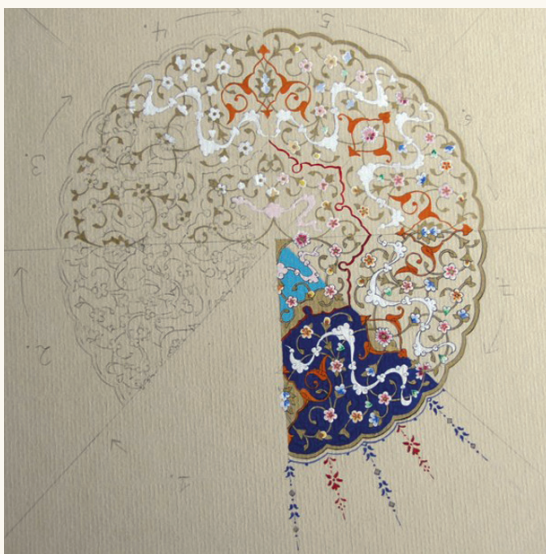

Rumi (İslimi) Şirvanşahlar divanxana bəzəyindən alınmışdır

zıldır. Burada istifadə olunan qızıl çox nazik vərəqlər şəklində kağızların arasındadır saxlanılır. Bu cür qızıl birbaşa yapışdırılaraq istifadə oluna bilər. Başqa bir halda isə qab içərisində barmaqla əzilir. Daha sonra jelatin ilə qarışdırılır, boya kimi fırça ilə çəkilməklə biləcək bir şəkllə salınır. Sonra da fırça vasitəsilə ilə işlədilir.

Əsərin hazırlanmasında isə: bu sənətdə simmetriya vacib məqamlardan biridir. Əvvəlcə çəkmək istədiyimiz şəkli təsvir edirik. Sonra da nazik kağız üzərində rəsmi əmələ gətirən cizgilər, millimetrlilik məsafələrlə qələm ilə diqqətlə çəkərək qəlib hazırlayırıq. Bu qəlibi, bəzədiləcək xətt və ya rəsm üzərinə yerləşdirərək əsl kağıza köçürürük. Boyama işinə qızılla başlamalıyıq. Qızılın parlaması üçün “Zərmühre” adlanan bir alətdən istifadə olunur. Bunun üçün əsasən əqiq daşı istifadə edilir. Bu daşın qızıla sürtülməsi ilə o parlaqlaşır. Daha sonra çox incə bir fırça işlədərək konturlar çəkirik. Bu konturlara “təhrir” deyilir. Konturları çəkərək başqa rənglərin qızılın üzərinə axmasının qarşısını alırıq. Sonra kənarlar rənglənir. Ən sonda isə başqa rənglər əlavə olunur.

Bizim ailə: *Göründüyü kimi, bu sənət çox çətin olmaqla yanaşı insanın səbrli olmasını da tələb edir. Məhz bu sənəti seçməyinizə nə səbəb oldu?*

Təzhibin hazırlanmasının səkkiz mərhələsi

Təzhibli dəvəquşu yumurtası

H. Rıhtım: Ümumiyyətlə, gənc yaşlarımdan rəssamlığa böyük marağım var idi. Ailə qurduqdan sonra həyat yoldaşım məndəki qabiliyyətin inkişaf etməsi üçün dəstək oldu. Azərbaycana ilk gəldiyimiz zaman, təxminən 13 il bundan əvvəl xalçaçılıq sənətinin incəliklərini öyrənməyə başladım. İlk olaraq, Lətif Kərimovun bir tələbəsiindən dərslər aldım. Azərbaycan naxışlarını və bəzi ornamentləri öyrəndim. Hazırda əsərlərimdə onlardan da istifadə edirəm. Daha sonra həyat yoldaşımın təklifi ilə İstanbulda Saimə Çələbidən xüsusi dərslər alaraq bu sənətin incəliklərini və sirlərini öyrənməyə cəhd etdim. Hələ də cəhd edirəm. Təzhib sənətinin özünə məxsus əsərlərdən gələn qaydaları var. Hər sənət kimi bunu öyrənməyin də əsas şərti yaxşı bir ustaddan dərslər almaqdır. Bundan başqa, qabiliyyət, səbir və məhəbbət gərəkdir. Bu, çox incə bir sənətdir. Böyük diqqət və səbir tələb edir. Ümumiyyətlə, sevgi və səbir olmadan bir sənətlə məşğul olmaq mümkün deyil.

Bizim ailə: *Hülya xanım, dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınız üçün sizə təşəkkür edirik.*

ANA QƏLBİ ŞƏFQƏT VƏ MƏRHƏMƏT QAYNAĞIDIR

Gənc, qatı qəlbli bir qız sevmiş və onunla evlənmək istəmişdi. Ancaq qız qorxunc bir şərt kəsərək:

- Sənin sevgini sınamaq istəyirəm, - dedi. Bunun üçün ananın ürəyini çıxarıb mənə gətirməlisən. Gənc tük ürpədən bu təklif qarşısında nə edəcəyini bilmədən uzun tərəddüddən sonra hissələrinə məğlub olub anasını öldürmək qərarına gəlir. Anası bəlkə də vəziyyətdən xəbərdar olduğu üçün oğluna çox da dirəniş göstərmədi. Nəhayət oğlan anasını öldürərək, ürəyini bir yaylığın arasına qoydu. Qızın istəyini yerinə yetirmiş olmağın həyəcanıyla qaçarkən, ayağı daşa dəydi. Özü bir tərəfə, yaylığa bükülmüş ürək bir tərəfə uçdu. Ağrının şiddətindən qeyri-ixtiyari olaraq "Ay ana!" dedi. Bu zaman anasının toz-torpağa bulaşan və hələ soyumamış qəlbindən səs gəldi: "Can, bala! Bir yerin əzildimi?"

Analar Uca Yaradanın şəfqət, rəhmət və mərhəmət sifətlərinin yer üzündəki misilsiz təcəlli və nümunələridir. Əziz, möhtərəm, hörmətə layiq

ən ülvəi varlıqdır analar. Nə qədər incit-sək də dərhal sizi bağışlayan zərif insanlardır analar. Gözəl aspaş, hər şeyi bilən və övladının ilk müəllimidir. Ömrü boyu balalarına qol-qanad olan, övladlarını əsla bir-birindən ayırmayan, hər vaxt onları pisləklərdən qorumağa çalışan güc abidəsidir analar.

Oğlunun kürekən, qızının gəlin olduğunu görüncə, uşağının hər müvəffəqiyyətinə sevinən, övladı xəstə olunca, ağlayan, kədərənən duyğu ümməni analar. Uzaqda dayansa da yaxın hiss edilən, həmişə arzulanan, əsla imtina edilməyən, dizinin dibində olmaq istənən, övladlarının varlığına varlığını hədiyyə edə biləcək yeganə qadındır analar.

Ana övladını ilk olaraq doqquz ay kimi uzun bir müddət qarınında, üç-beş il qucağında sonra ömrü boyunca da qəlbində daşıyır. Əlləri olub istifadə edə bilməyən, ayaqları olan, lakin gedə bilməyən, istədiklərini ağlayaraq bildirən, danışa bilməyən bir zamanda gecə-gündüz övladına xidmət edir. Gecələr yuxusunu ən şirin yerində kim

bölmək istər? Bunu heç bir qarşılıq gözləmədən sevgilə, mərhəmətlə, şəfqətlə edən yeganə varlıq analarımızdır. Qiymətli varlığımız, duyğulu, vəfalı, haqlarını bir ömür boyu ödəyə bilməyəcəyimiz, ən gözəl şəkildə bizi yetişdirən, geyindirən, yedirən mələk ruhlu analarımızın dizinin dibində insanlığı və həyatı öyrənərik. Həyatımız boyunca.

Qürbətdə başqadır ana həsrəti. Ən çox analarımız darıxar bizim üçün. Onların bizə duyduğu həsrəti sözlərlə ifadə etmək mümkün deyil. Nəcib Fazlil dediyi kimi:

**“Gözlərində bir dərin heçin,
Qanadın yayılmış çırpınmaq üçün,
Bu qış yoçuluq var deyirsə için,
Məni bərabər al anacığım”**

Ananı ana edən övladı və insanlıq üçün axıtdığı göz yaşıdır. Onu gözəl edən nə geydiyi, nə yediği, necə göründüyü deyil, sevgisini paylaşmasıdır. Sevgi və səadət qaynağı xeyirli insanlardır **ANALARIMIZ!**

Peyğəmbərimiz buyurur: **“Sizin ən xeyirliniz evə gəldiyində ev xalqının sevindiği adamdır. Ən şərliniz isə evdən çıxdığında ev xalqının sevin-diği adamdır”**. Görüldüyü kimi xeyirli insan olaraq adlandırılmanın səbəbi ailədaxili əlaqələrdə sevgi və xoşbəxtlik qaynağı olmağa bağlanmışdır. Bu da ailədəki sevgi toxumalarını ancaq anaların hörməsiylə mümkündür. Bunun üçün Rəbbimizin rəhmətinin əks olunmasıdır analar! Əfv sözü ən çox analara yaraşır. Analər övladlarının günahlarını başa qaxmaz, gecə kimi örtərlər.

Bir ananın övladlarına qarşı olan məsuliyyətini möhtərəm bir böyüyümüz çox gözəl ifadə edir: “Peyğəmbərimiz buyurur ki, yaxşı qadın ərinə itaətli, uşaqlarına qarşı şəfqətli olandır”. Ancaq uşaqların xasiyyət və əx-

**Ananı ana edən övladı
və insanlıq üçün axıtdığı
göz yaşıdır. Onu gözəl
edən nə geydiyi, nə yediği,
necə göründüyü deyil,
sevgisini paylaşmasıdır.
Sevgi və səadət qaynağı
xeyirli insanlardır
ANALARIMIZ!**

laqlarına işləyəcək səhvlər qarşısında qətiyyənlə qəydlənməyə lazımdır. Əmr, qadağan və qaydalar öyrədilərkən onların qavraya biləcəyi bir şəkildə səbəbləri də izah edilərək analər uşaqlarını razı salmalıdırlar. Bir atalar sözündə **“Ana məktəbidir”** deyilir. Ana ilk və ən böyük tərbiyəçidir. Ana ürəyi uşağın təhsil aldığı bir sinifdir. Şəfqətin ən böyük qaynağı analardır. Ana tərbiyəsindən məhrum uşaqların tərbiyəsi çətinləşər. Yüksək xarakterli kəslər daha çox əməlisaleh anaların yetişdirdiyi uşaqlardır. Hər mövzuda olduğu kimi anaya olan hörmət və ehtiram mövzusunda da ən gözəl nümunə heç şübhəsiz iki dünya sultanı olan Peyğəmbərimizdir. Peyğəmbərimiz hər həftə süd anası Həlimə (r.ahə)-ni ziyarətə gedər öz arxalığını yerə sərər və süd anasının bunun üzərinə oturmasını istəyirdi. Süd anası otağa hər dəfə girib-çıxanda ayağa qalxar və ona hörmət göstərirdi. Peyğəmbərimiz **“Cənnət anaların ayaqları altındadır.”** buyurmuşdur. Səadət çiçəklərinin toxumları anaların könüllərinə atılmışdır. Ev işləri, övlad tərbiyəsi, ərinə xidmət kimi qiymətli vəzifələri vəfalı çiyinlərinə alan fədakar, əməlisaleh bir ana ciddi olaraq dərin sevgiyə dərin bir hörmətə və ömürlük bir təşəkkürə layiqdir.

NƏSLİN QORUNMASI

Islam dini qadına çox qiymətli bir mövqe bəxş etmişdir. Qadınlar həqiqi səadəti Quran və sünəninin hüzuru içərisində axtamalılardır. Təəssüf ki, günümüzdə bəzi qadınlar müxtəlif vədlər və şirin sözlərlə xoşbəxtliyi evdən kənarda axtarırlar. Halbuki, Allah-Təala qadını duyğu baxımından kişilərdən daha zəngin yaratmışdır. Bu duyğu və hissiyyat ailədə qadının əsas və fitrətdən gələn vəzifəsi olan nəslin qorunması və tərbiyəsində böyük bir fayda verərkən, cəmiyyət və iş həyatının qadın fitrətinə uyğun olmayan, çətin şərtlərdə əleyhinə

dönüb onu yoran bir təsir gücünə malikdir. Buna görə də qadın özünü ilahi nizam-intizamının xaricinə atarsa, onun fitrətinə xəyanət edilmiş olar.

Ağıllı və qabiliyyətli bir kişi evinə addım atarkən aqlını, bir dükana girərkən də hissiyyatını qapı eşiğinde qorunmalıdır. Qadın isə əksinə, fitrətinə qalib gələn hissiyyatı lazım olan anda tərk etmək qabiliyyətini asanlıq

la göstərə bilməz. Məhz bu, cəmiyyətdə qadının istismar edilməsinə səbəb olan əsas amillərdən biridir.

Allah-təala qadın və kişi arasında bir-birlərini tamamlayan çox gözəl bir vəzifə bölgüsü aparmış, hər ikisinə də müxtəlif istedadlar vermişdir. Qadın

və kişi ancaq mənəvi və maddi olaraq bir-birini tamamladığı zaman gözəl bir bərabərlik meydana gəlir; ailə və cəmiyyət də hüzurlu olar.

Çox təəssüflər olsun ki, zamanəmizdə qadın və kişi arasında yaradılan süni bərabərlik yarışı qadınların xanımlıq və analıq vəzifələrini zədə

lənmiş, ailənin rahatlığını pozmuş, cəmiyyət həyatını sarsıdaraq onu ailə faciələrinin yaşandığı bir məkana çevirmişdir. Halbuki, qadın və kişinin fiziki və ruhi yaradılışları bərabər deyildir ki, praktiki və hüquqi bərabərlik meydana gəlsin. Mühüm olan bütün sahələrdə bərabərlik deyil, haqlar və mükəlləfiyyətlər arasındakı ədalət və tarazlıqdır.

Allahın kişi və qadına verdiyi fitri

xüsusiyyətlər zidd olaraq tarazlıq pozulanda ailə içində münaqişələr və hüzsuzluqlar baş verər, rahatlıq tapmayan insanlar artar ki, bununla da insanlar hüsur və səadəti başqa yerlərdə axtarmağa başlayar və nəticədə ərşi-əlanı da titrədən boşanmalar nəticəsində cəmiyyətin ən müqəddəs dəyəri sayılan ailələr dağılar. Beləliklə, ev içində ailə qaygısı görməyən, nümunə götürəcəyi ata-anasından mənfi davranışa məruz qalan uşaqlar da küçələrə atılan uşaqlar kimi qısa müddətdə siqaret, içki, narkotik və müxtəlif qrupların toruna düşərək ictimai bir faciəyə səbəb olurlar. Şübhəsiz ki, bu vəziyyət cəmiyyət həyatını sarsıdan qorxunc bir əxlaqi eroziyaya gətirib çıxarar.

Əsrimizin ən qorxulu və iyrənc cinayətlərindən biri də zərurət olmadığı halda uşaq "aldırmaqdır" (abort). Qız uşaqlarını diri-diri torpağa basdıran yarım vəhşi cahiliyyət insan-

ları ilə vəhşilik yarışına girmişcəsinə ana bətnindəki məsum körpələri parçalayaraq onları modern bir cinayətə qurban edənlər arasında heç bir fərq yoxdur. Bu, hər şeydən əvvəl ilahi lütfə qarşı bir nankorluqdur. Belə hərəkət edənlərin həyatın hansı sürprizləri ilə qarşılaşacaqları da məhuldur. Bu cinayətdə iştirak edənlər bəlkə sabah həyatda tənha qaldıqları vaxt əlindən tutanın o uşaq olacağını belə düşünmürlər. Vaxtı ilə öz ata-anaları da onları istəməyib eyni

aqibəti onlar üçün rəva görseydi, bu gün həyatda olmayacaqlarını fikirləşməlidirlər.

Din və imandan məhrumiyyət səbəbilə həyatı məhz nəfsini fikirləşərək yaşayan, nəfsani arzularını rahatlamaqdan başqa heç bir düşüncəsi olmayan, insanlıq şərəf və heysiyyətinə vida etmiş, özündənrazi bir nəslin necə fəlakətə düşər olduqlarına tarix dəfələrlə şahid olmuşdur.

Nəsillərini qoruma düşüncəsi ilə çırpınan bitki və heyvanlar qarşısında məxluqatın ən şərəfli olan insanların bu hisslərdən məhrum olmaları çox acı və iyrəncdir. Onların insanlıq-

dan uzaqlaşmalarının ayədə də ifadə edilməsi çox ibrətamizdir:

"Onlar heyvan kimidirlər. Bəlkə də (ondan daha çox cəhalətdədirlər)..." (Əl-Əraf, 179)

Qadının fitrəti istiqamətində yaşaması cəmiyyəti cənnətə çevirər. Xoşbəxt ailələr cəmiyyətin səadət

qaynağıdır. Tarix səhifələrinə baxanda görürük ki, cəmiyyətlər həm qadınlarla abadlaşmış, həm də onların əlilə bərbad olmuşdur. Əgər qadınlara xoşbəxtlik üçün küçələr göstərilərsə, həyat yolları qırıntıları ilə dolu olar.

Əxlaqsızlığın yayılması, fitnə-fəسادa məruz qalması və ya maddi-mənəvi imkansızlıqların artması kimi səbəblərlə ar və namusunu qorumaq üçün çətinlik çəkənlərə yardım əlini uzatmaq həm İslami bir məcburiyyət,

Qadının xoşbəxtliyi heysiyyətini qoruyaraq yaşamasında və ailəsini mühafizə etməsindədir. "Cənnət anaların ayaqları altındadır"-(Süyuti, I, 125) Hədisi- Şərifin saleh bir ana üçün ən böyük şəhadəti-Məhəmmədiyyədir.

həm də bir insanlıq borcudur. Hədisi-Şərifdə bu barədə belə buyurulur:

“Bir şəxs namusu tapdandığı və sataşıldığı üçün müsəlmana kömək etməzsə, möhtac olduğu bir vaxtda Allah da ona kömək etməz”. (Əbu-Davud, Ədəb)

Qadının xoşbəxtliyi heysiyyətini qoruyaraq yaşamasında və ailəsini mühafizə etməsindədir. “*Cənnət anaların ayaqları altındadır*”-(Süyuti, I, 125) Hədisi-Şərifə saleh bir ana üçün ən böyük şəhadəti-Məhəmmədiyyədir. Digər bir Hədisi-Şərifdə belə buyurulmuşdur: “*Dünya keçici bir faydadan ibarətdir. Onun fayda verən ən xeyirli varlığı saleh qadındır*”. (Müslim, Rada 64) Fəzilət sahibi bir ana ilahi qüdrətdən təcəlli edən bir mərhəmət qucağı, ailədə səadət qaynağı, zövq və səfa işığı, ailə üzvlərinin şəfqət yeri, Rəbbimizin Rəhman və Rəhim adlarının dünyadakı müstəsna və əhəmiyyətli təcəlligahıdır. Xeyirli nəsillərin yetişdirilməsində anaların çox böyük bir yeri vardır. Bütün övliyələr və fəthlər ilk feyzərini məhz salehə analardan almışlar. Peyğəmbər (s.ə.s) bir Hədisi-Şərifdə belə buyurmuşdur:

“*Evində (yetim) uşaqlarının tərbiyəsi ilə məşğul olan müsəlman qadın cənnətdə mənimlə bir yerdə olacaqdır*”. (Süyuti, I, 104) Qadının ailə və cəmiyyətdəki əhəmiyyətinə görə qız uşaqlarına daha xüsusi bir diqqət göstərilməsini istəyən Peyğəmbər (s.ə.s)

Hədisi-Şəriflərin birində: “*Hər kim iki qız uşağını həddi-buluğ yaşına qədər böyüdüb tərbiyə edərsə, qiyamət günü onunla mən yan-yanə olacağım*” - buyurmuşdur. (Müslim, Birr, 147)

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) qızı Fətimənin (r.a) evində qaldığı günlərin birində Həzrət Həsən və Həzrət Hüseyin ondan su istəyir. Allah Rəsulu əvvəlcə Həzrət Həsənə su verir. Bunu gören Həzrət Fətimə Həzrəti Peyğəmbərin Həzrət Həsəni daha çox

sevdiyini düşünür. Həzrət Peyğəmbər isə:

-“*Xeyr, əvvəlcə Həsən su istədiyi üçün ona su verdim*”, -deyir. (Əhməd, I, 101)

Güclü cəmiyyətlər möhkəm ailələrdən əmələ gəlir. Güclü ailələr də daha çox mənəvi tərbiyə almış yəni nəfs maneəsini keçmiş fəzilətli anaların əsəridir. Bunun ən gözəl nümunələri də

qadın səhabələrdir. Onlar uşaqlarına canları, malları ilə fədakarlıq etməyi öyrədərək, uşaqlarının könnüllərini Rəsulullahın (s.ə.s) məhəbbəti ilə yoğurmuşlar. Allah Rəsulunun (s.ə.s) mənəvi tərbiyəsi ilə ümmətə nümunə olan qadın səhabələr Rəsulullahı (s.ə.s) görməkdə gecikən və ya onunla uzun müddət görüşə bilməyən övladlarına xəbərdarlıq edərdilər. Hüzeyfə (r.a) xatirəsini belə danışır:

Anam bir gün məndən soruşdu:

-“ Həzrət Peyğəmbərlə (s.ə.s) ən son nə vaxt görüşmüşsən?”

Mən də:

*Qadının fitrəti
istiqlamətində yaşaması
cəmiyyəti cənnətə
çevirər. Xoşbəxt ailələr
cəmiyyətin səadət qay-
nağıdır. Tarix
səhifələrinə baxanda
görürük ki, cəmiyyətlər
həm qadınlarla
abadlaşmış, həm də
onların əlilə bərbad
olmuşdur.*

-“Bir neçə gündür onunla görüşə bilmirəm”, -dedim.

Mənə çox hirsləndi və qəti şəkildə tənbeh etdi. Mən də:

-“Dayan, əsəbləşmə, anacan! Dərhal Rəsulullahın (s.ə.s) yanına gedər, onunla birlikdə axşam namazını qılar, sonra da həm mənim, həm də sənin üçün dua etməsini ondan xahiş edə-rəm”, - dedi... (Tirmizi, Mənaqib, 30.-3781)

Məhz övladlarını belə tərbiyə edən o analar xeyri və hidayəti bütün dün-yaya yayan nümunəvi bir nəsil yetiş-dirməyin könül rahatlığı ilə Rəbləri-nə qovuşdular. Bu gün də səhabələrin istək və həyəcanı ilə övladına Allah və Rəsulunun tanıdıb sevdirecək o mübarək nəslin ardınca getmək hər mömin ata-ananın ümdə vəzifəsidir.

Bir millətin gələcəyini görmək kə-ramət deyildir. Bunun üçün onların gəncliyinə baxmaq kifayətdir. Hər dövrün gəncliyi öz xarakterinə uyğun, enerjisini istifadə edəcəyi ayrı bir həyəcan ab-havasında yaşayır. Hər millət gəncliyinin hiss və fikir dünya-sına görə formalaşır. Əgər millətin gəncləri gücünü mənəviyyat və fəzi-lət yolunda sərf edirsə, o millətin gə-ləcəyi vardır. Bunun ən gözəl nümu-nəsi Çanaqqala və İstiqlal müharibə-sidir. Bütün dünya buna şahiddir ki, könülləri imanla dolu o şanlı nəslin sahib olduğu mənəvi güc, düşmənin maddi gücünü darmadağın etmişdir. Amma bunların əksinə, gənclik bü-tün enerjisini nəfsə, kobud gücə əsir və ram edərsə, tarixdə olduğu kimi sonu məğlubiyyətdir.

Ədəbi bir axirət səadəti üçün dün-ya imkanlarından, xüsusilə mal və öv-

lad nemətlərini Rəbbin rızasını qa-zanmaq üçün bir vasitə halına gətir-mək vacibdir. Bu dünyadakı son mən-zilimiz olan qəbrimizin səssiz, tək-tənha və qaranlıq qalmaması üçün ya-şadığımız bu günümüzü yaxşı qiy-mətləndirib arxamızda xeyirli bir nə-sil qoyub getməyə çalışmalıyıq. Öv-ladlarımızı qəlblərimizin ülvi bir ma-yası halına gətirməliyik ki, uzun və çətin səyahətimizdə bizim üçün bir sədəqeyi-cariyə (xeyrə səbəb olan sə-dəqə) olsunlar...

Rəbbimiz ehsan etdiyi nikah, ailə və övlad nemətlərinin dünya və axi-rət səadətimizə vəsilə olmasını nə-sib etsin!...

Amin!

Mövlud gecəsi

Biz səni ancaq aləmlərə rəhmət olaraq göndərdik (Əmbiya 107).

İnsanlığın qurtuluşu üçün göndərilən son Peyğəmbər, fəxri kainat Hz. Məhəmməd (s.ə.s) 571-ci ildə Rəbiül-əvvəl ayının 12-də bazar ertəsində dan yeri ağarmağa başladığı zaman aləmə başqa bir aləm qataraq dünyaya gəldi. Cahana nur yayıldı. Məhəmməd Mustafa doğuldu. Bu mübarək gecə “Mövlud gecəsi” adlandırıldı. Mövlud “doğum zamanı” deməkdir.

Onun doğulduğu çağda dünyanın hər tərəfini cəhalət, zülm, əxlaqsızlıq bürümüşdü. Allaha inanc unudulmuş, insanlıq qorxunc bir şəkllə düşmüşdü. Peyğəmbər Əfəndimizin doğulduğu gecə bütün aləm onu gözləyirdi. Yəhudilər, xristianlar Xatəmul Ənbiyadan xəbər verirdilər. O gecə insanlıq üçün gözəl və yeni bir gün doğmuşdu. Qurani- Kərimdə belə buyrulur:

“And olsun ki, içərilərindən, özlərinə Allahın ayələrini oxuyan, özlərini günahlardan təmizləyən, özlərinə kitab və hikməti öyrədən bir Peyğəmbər göndərməklə Allah möminlərə böyük bir nemət bəxş etmişdir. Hal-

buki, daha əvvəl onlar açıq-saçıq bir pozğunluq içində idilər”. (Ali İmran 164).

Bu gecədən sonra artıq yer üzündə bir nur saçacaq, küfr və zülm qalxacaq, şirk və dinsizlik məhv olacaqdı. İnsanların həyatı yaxşılığa doğru irəliləyəcək və bütün əxlaqsızlıqlar aradan qalxacaqdı.

Yəhudi alimləri kitablardan daha əvvəl rast gəldikləri işarətlərə əsasən, son Peyğəmbərin doğulduğunu hər kəsdən əvvəl xəbər verdilər. Onlar həmin gecə səməyə baxıb: “Bu ulduzun doğulduğu gecə, Əhməd doğulmuşdur”,- dedilər.

Kainatın Əfəndisini dünyaya gətirən bəxtiyar ananın hələ körpə dünyaya gəlməmiş gördükləri əsl möcüzə idi. Peyğəmbər Əfəndimizə hamiləyken yuxusunda: “Sən insanların ən xeyirlisinə və ümmətin əfəndisinə hamilə oldun. Onu dünyaya gətirdiyin zaman tək həsədçinin şərinə qorunması üçün bir və tək olana sığınırım de, sonra ona Əhməd və ya Məhəmməd adını ver”.

Aləmlərin Əfəndisi dünyaya gəlidiyi zaman bir neçə hadisə baş vermişdi. Eyni gecədə Kəbədə olan bütlərin çattının başısağa çevrildiyi göründü. Hisra

sarayının beşik kimi sallanan on dörd eyvanı parçalanıb yerə töküldü. Savada müqəddəs kimi tanınan gölün suyu çəkildi. Bir əsrdən çox yanan və söndürülməyən məcusi atəşi söndü. Bütün bunlar səbəbsiz deyil. Dünyaya bir nur doğur. Məhəmməd Mustafa gəlirdi. Onun gəlişi yer üzünü aydınlığa qərqedəcək, insanları haqq yolunda irəliyə aparacaqdı. Bu mübarək bütün insanlığa, dünyaya göndərilmiş son Peyğəmbər idi.

Hz. Cabir rəvayət edir: "Ey Allahın Elçisi! Anam-atam sənə fəda olsun, Allahın hər şeydən əvvəl ilk yaratdığını mənə söyləyərsinizmi?", -deyə soruşdum. Belə buyurdu: "Ey Cabir! Hər şeydən əvvəl Allahın ilk yaratdığı şey sənin Peyğəmbərinin nurudur. O nur, Allahın qüdrətiylə onun dilədiyi yerlərdə gəzib dayanırdı. O vaxt daha heç bir şey yox idi. Nə Lövhi, nə qələm, nə cənnət, nə cəhənnəm vardı. Nə mələk, nə göy, nə yer, nə günəş, nə ay, nə cin və nə də insan vardı".

Allah məxluqları yaratmaq istədiyi vaxt, bu nuru dörd hissəyə ayırdı. Birinci hissəsindən qələmi, ikinci hissəsindən Lövhi (Lövhi məhfuz), üçüncü hissəsindən Ərşi yaratdı. Dördüncü hissəni ayrıca dörd hissəyə böldü: Birinci hissədən Hamələyi-Ərşi (Ərşin daşıyıcılarını), ikinci hissədən Kürsünü, üçüncü hissədən digər mələkləri yaratdı. Dördüncü qismi təkrar dörd hissəyə böldü: Birinci hissədən göyləri,

ikinci hissədən yerləri, üçüncü hissədən cənnət və cəhənnəmi yaratdı. Sonra dördüncü hissəni yenə dördə böldü: Birinci hissədən möminlərin bəsirət nurunu, ikinci hissədən - mərifətullahdan ibarət olan - ürəklərinin nurunu, üçüncü hissədən tövhiddən ibarət olan ünsiyyət nurunu (Lə iləhə illəllah Məhəmmədur-Rəsulullah nurunu) yaratdı". (Baxın. İmam Əhməd, Müsnəd IV-127; Hakim, Müstədrək II-600/4175; İbni Hibban, əl İhsan XIV-312/6404;)

Məhəmməd Mustafa (s.ə.s) aləmlərə rəhmət olaraq göndərildi. Əsrlərə sıymayacaq inqilabları bir neçə il ərzində gerçəkləşdirdi. Övladlarını diri-diri torpağa basdıran valideynlər onun gətirdiyi prinsip əsasında mükəmməlləşdilər, dünyaya, insanlara ədalət və mədəniyyət rəhbəri olaraq gəldilər. Ona inananlar tək kəlməsilə kökü əsrlərə dayanan vərdislərindən əl çəkdilər.

Qurani-Kərim Peyğəmbər Əfəndimizin insanlar üçün ən gözəl nüsxə olduğunu bildirməklə bu xüsusda belə buyurmuşdur: **"And olsun, Allahın Rəsulunda sizin üçün və Allahı çox ananlar üçün gözəl bir nüsxə vardır"** (Əhzab 21).

Elə bu gecəyə "Vəladəti-Nəbi gəcəsi" deyir və onu bütün qəlbimizlə, ruhumuzla yad edirik. Bütün kainatla bu gecəni qarşılayıb, onun aləmə təşrifinə qiyam edirik. Rəbbimiz bizləri Peyğəmbərimizin şəfaətinə nail eyləsin. Amin!

Allaha inanc unudulmuş, insanlıq qorxunc bir şəkllə düşmüşdü. Peyğəmbər Əfəndimizin doğulduğu gecə bütün aləm onu gözləyirdi. O gecə insanlıq üçün gözəl və yeni bir gün doğmuşdu. İnsanların həyatı yaxşılığa doğru irəliləyəcək və bütün əxlaqsızlıqlar aradan qalxacaqdı.

Həyatımızın oğrusu TELEVİZOR

Evlərimiz... Hara getsək də sonda geri qayıtdığımız yerdir...

Evlərimiz... Doğumlarımız, ölüm-lərimiz, sevinclərimiz, kədərlərimiz, dostluqlarımız, yeməxanamız, yataq-xanamız, uşaqlarımızın ilk məktəbləri, bizim ilk analıq, atalıq həyəcanlarımız, qısacası, həyatımızın hər anını yaşadığımız qiymətli yuvalarıdır. Hər zaman qoruduğumuz, baxdığımız, əziyyətini çəkdiyimiz evlərimiz... Həyatlarımızı, qanunlarımızı, inanc-larımızı hər yerinə həkk etdiyimiz evlərimizin baş tərəfində özü üçün xüsusi alınmış masasıyla televizor-larımız var və biz evdə olduğumuz vaxtın çoxunu televizor qarşısında keçiririk.

Evlərimizdə demək olar ki, hər an açıq olan televizorlar hər gün, hər dəqiqə minlərlə faydasız məlumatı həyatımıza daxil edir. Televizora bax-

maqdan fürsət tapmayaraq edə bilmə-diyimiz işlər dağ kimi böyüyür. Düşüncələrimiz parçalanır və heç bir mövzuda maariflənməyən, hər şeyi səthi yaşayan fərdlərə çevrilirik. Tele-vizor daim bizim başımızı qatmaqla, zikrdən, ibadətdən, haqqa dair söhbət-dən uzaq tutan zərərli bir alətə çevrilir. Dünya ilə aramızda sağlam bir körpü qurma vəzifəsinə getdikcə daha az xid-mət edən verilişlərlə, ənənələrimizi, dəyərlərimizi davamlı olaraq istehlak əxlaqına qurban etməyimizi istəyən bir təzyiq qurğusuna çevrilir.

Televiziya, ilk olaraq danışdığımız dilə təsir edir. Getdikcə korlayaraq, di-limizi öz əsirinə çevirir və hisslərimizi başqa dillərdəki sözlərlə ifadə etməyə başlayırıq. Anlayışımızı zəiflədir, söz ehtiyatımızı azaldır. Danışarkən istifa-də etdiyimiz sözlərin sayı o qədər azalır ki, az qala öz ədəbiyyatımızı, öz şeirimizi anlama bilmirik.

Televiziya verilişlərində, xüsusilə reklamlar və seriallar vasitəsilə verilən mesajlar, bizi bir istehlak cəmiyyəti olmağa təhrik edir. Getdikcə ehtiyacların yerini arzular, yalnız sahib olma hissi ilə edilən alverlər alır.

Yuvalarımızda xoşbəxt bir həyat yaşamaq, küçələrin təhlükə və qorxularından uzaq olmaq, bir-birini sevən və sayan fərdlər olmaq istədikcə, televiziyanın mənfi təsirlərinə məruz qalaraq, bir-birimizlə ünsiyyət qura bilməz hala gəlirik. Evlərimizdə, ya televiziya olan bir hadisəni danışırıq, ya da heç danışmırıq. Uşaqlarımızı reklam fasiləsində görüb bəlkə də yarımçıq bir gülüş hədiyyə edirik.

Əslində, çox vaxt televizor izlədiyimiz üçün maraqlana bilmədiyimiz ailələrimizlə aramızda bir uçurum meydana gəlir, bu ünsiyyətsizlik xoşa gəlməz hadisələrə, boşanmalara səbəb olur.

Televiziya verilişlərində, xüsusilə reklamlar və seriallar vasitəsilə verilən mesajlar, bizi bir istehlak cəmiyyəti olmağa təhrik edir. Getdikcə ehtiyacların yerini arzular, yalnız sahib olma hissi ilə edilən alverlər alır. Bu yalnız bizim qazancımıza təsir edən bir vəziyyət olmur, eyni zamanda fərdiləşməyi də özü ilə gətirən bu verilişlərlə mənəvi dünyamız da zədələnir. Qohumluq, yoldaşlıq əlaqələri zəifləyir, daim artan ehtiyaclarımıza görə yalnız özümüzü düşünür və tək-ləşirik. Ömrümüzün sayılı günləri ağ şüşənin qarşısında tükənərkən, əxlaqi dəyərlərimiz korlanır, fitrətimizə zidd olan hissləri qəbul edir və hətta mənimsəyirik. Dedi-qodu, qeybət, xəyanət, hirs kimi pis xüsusiyyətlər gözümüzdə normallaşır.

Belə bir sual verək özümüzə, gün-

də neçə saat televizor izləyirik? Neçə saatımızı televizora qurban edirik? Daim açıq olan televizorun səsindən ən son nə vaxt narahat olduq? Uşaqlarımızı televizor qarşısında unudub onların körpə, tərtəmiz olan beyinlərini neçə saat faydasız şeylərlə doldurduq?

Televizorlar gündəlik həyatımızın bir parçasıdır. Əlbəttə, televizoru izləyərək dünyada və ölkəmizdə nələr baş verdiyini öyrənməklə yanaşı, bəlkə həyatımızda istifadə edəcəyimiz bir çox məlumata bu vasitə ilə sahib olacağıq. Ancaq bunu unutmamaq lazımdır ki, hər texnologiya aləti yaxşını və pisi bir yerdə saxlayır. Bu səbəbə görə televiziya verilişlərinin təsirlərindən qorunmaq üçün şüurlu təməşçilər olmalıyıq. İdarəli bir şəkildə etibarlı və faydalı proqramları izləməliyik. Uşaqlarımıza televizor qarşısında uzun müddət oturmağa icazə verməməliyik, onlara sağlam və yaşlarına uyğun proqramlar izlətdirməliyik. Öz mənəvi dəyərlərimizə sahib çıxaraq, inanclarımıza bağlı bir şəkildə quracağımız həyat bizi və ətrafımızdakı insanların daha xoşbəxt və dinc olmasını təmin edəcək. Xüsusilə, uşaqlarımızı yetişdirərkən onlara hər şeyi doğru bir şəkildə öyrədən biz olmalıyıq. Onlara öz davranışlarımızla nümunə olmalıyıq. Onlara təmiz bir gələcək verməli, biz də dinclik içində yaşaya bilməliyik. Bu da ancaq hər anımızı dəyərli keçirməklə mümkün olar.

"Ana, məni öldürmə!"

Artıq neçə gündür ki, yaşayıram. "Anamın bətnində oturmuşam, bir neçə aydan sonra doğulacağam. Anam məni sevir, qaygımı çəkir. Tez-tez həzin musiqiyə qulaq asır və mən də onunla birlikdə həzz alır, çox vaxt da elə musiqi dinləyərək yuxuya gedirəm.

Bilirsinizmi, mən doğulanda dünyanın ən bəxtəvər ailəsi olacağıq - axı mən onları çox, lap çox sevirəm! Anam vaxtının çox hissəsini evdə keçirir. Axşam atam işdən gəlir, yemək yeyir, dincəlir və yatmağa gedir. Atam elə həlim, gözəldir ki! Doğulmağa tələsirəm - hər axşam atamı qucaqlayar, öpər, sonra da onunla oynayırdım. Əla olardı, hə?!

Hər gün böyüyürəm. Əllərim, ayaqlarım var artıq. Hər şeyi görür, hiss edirəm. Atamla anam yəqin ki, bunu hələ bilmirlər.

Bir az böyümüşəm... Amma nəyisə özüm etmək üçün hələ çox kiçiyəm. Anam mənimçün əlindən gələni edir və ən gülməlisi də budur ki, məni burada, düz ürəyinin altında gəzdirdiyindən xəbərsizdir.

Bu gün ilk dəfə ağrıdım...

Və nədənsə sol qolumda sancı yarandı. Bəlkə ona görə ki, anam əsəbləşmiş, ağlamışdı. O, qəflətən kreslodan qalxıb, otaqda ora-bura gəzişməyə başladı, gözlərindən də yaş axırdı. Yemək istəyirdim, acmışdım... deyəsən, anam məni yaddan çıxarmışdı. Qəribədir, əvvəllər o, heç zaman belə etməzdi. Eyb etməz, dözərəm.

Təki anama yaxşı olsun və o, küsdüyü atamla barışsın.

Bu axşam atam işdən qayıtmadı, anam yenə ağladı. Biçarə anam yata bilmir, ağlayır. Onun bətnindən çıxmaq, anamı qucaqlamaq, öpmək, sakitləşdirmək istəyirəm.

Hər şey daha da pisləşir... Atam isə bizə baş çəkmir. Bəlkə, bizi artıq sevmir və artıq ona gerek deyilik? Bəlkə, bizi unudub? Yox, ola bilməz! Anamla dalaşana qədər bizi sevirdi axı... Nə olub, nə baş verib? - bilmirəm. Bütün günü ağlayıram.

Günorta nənəm gəldi. Anamla nədənsə danışdılar, sonra da mübahisə etdilər. Əvvəlcə sakitcə danışdılar. Amma anam bir söz deyəndən sonra nənəm ağlamağa başladı. Heç nə anla-

mıram - axı anam nə dedi?! Hə, yadıma düşdü. "Abort etməliyəm, başqa yolum yoxdu", - söylədi sevimli anam. "Abort"... Bu nə deməkdi görəsən?

Bu səhər anam yuxudan oyanan kimi geyindi və evdən çıxdı. Gedir və ağlayırdı. Anam hansısa binaya yaxınlaşdı və dua etdi. Binanın içində çoxlu adam vardı.

"Allahım, bağışla məni! Bağışla, bunu etmək istəmirəm - amma məcburam. Yalvarıram sənə, məni bağışla!" - dedi anam.

Qəribədir, anam nəyə görə bağışlanmasını istəyirdi? Bəlkə məni qidalandırmadığına görə ağlayır? Bəlkə atamdan bağışlanmasını istəyir, atamın yanına qayıtmaq fikrindədi? Doğrudanmı hər şey yenə yaxşı olacaq?

Nəhayət, harasa çatdıq. Anam binaya girdi və başlarında gülməli papaq olan ağ paltarlı adamlar anamın yanında təlaşla ora-bura getməyə başladılar. Nədənsə ürəyim sıxılır, başım ağrıyır...

Ağ paltarlı adamlar anamı və məni "əməliyyat masası" dedikləri qəribə çarpayıya uzadır, qapını bağlayır və nəyəsə hazırlıq görməyə başlayırlar.

Tanrım, onlar bu eybəcər və qorxunc alətlərlə nə etmək istəyirlər?

Bəlkə dəcəlliyimə görə anam məni qorxutmaq istəyir?

Etmə, ana, onsuz da qorxmuşam. Söz verirəm, dünyanın ən ağıllı, sakit və sözəbaxan qızı olacağam bundan sonra.

Ana! Bu ağ paltarlı adamları qoyma mənə toxunsunlar. Onlardan qorxuram, ana...

O adamlardan biri qəflətən iynəni götürür və anama nəsə vurur. Bir ne-

çə dəqiqə sonra anam yuxuya gedir. Amma mən yatmıram.. Hər şeyi görür, hər şeyi hiss edirəm.

Tanrım, niyə bədənim uçunur, niyə belə qorxuram, balaca qəlbim sıxılır, gözlərimdən yaş axır?

Bu insanlar nə etmək istəyirlər, Axı anam mənə pislik etmələrinə yol verməz. Axı anam məni sevir...

Ana, haradasan, ana? Ayl, bax, onlar qızını kəsmək istəyirlər, ana!

Yalvarıram, toxunmayın mənə. Qıymayın...

Axı günahım nədir ki, mənə belə ağrı verirsiniz?! Gücüm azalır, duyuram ki, həyat canımdan çıxır yavaş-yavaş. Bir dəmir alət nazik boynumdan yapışib dartır. Müqavimətə və ağlamağa gücüm qalmayıb. Onsuz da məni kimsə eşitmir. Boğuluram, bədənimdən qan sel kimi axır. Ağ paltarlı adamlar məni öldürdülər.

Onlar soyuqqanlılıqla mənə baxıb otağın küncündəki zibil qutusuna atırlar.

Ana, sən az sonra ayılacaqsan - başqa otaqda. Evə gedəcəksən, hər şey əvvəlki kimi olacaq. Amma mən heç zaman doğulmayacaq və böyüməyəcəyəm. Həmişəlik olaraq burada, zibil qutusunda qalacağam.

Ana, səni heç vaxt qucaqlaya bilməyəcəyəm. Öpə bilməyəcəyəm. Oxşaya da bilməyəcəm. Ana, ilk addımları görməyəcək, dediyim ilk sözü eşitməyəcəksən. Və heç zaman bilməyəcəksən ki, səni necə sevmişəm.

Anam məni öldürdü. Adımı, özümü, kimliyimi, arzularımı bilmədən...

ORTA ASİYADA QADIN OLMAQ!

Qazaxıstana ilk gəldiyimiz vaxtlarda mikroavtobusa minərkən orta yaşda bir qadının oturmağa yer olduğu halda ayaq üstə dayandığını gördüm. İlk baxışda sənişin kimi görünən qadın, mikroavtobus hərəkət edərkən sənişinlərdən yol pullarını toplamağa başladı. Mikroavtobus sürücüsünün köməkçisi olduğunu anladım. Növbə yaşlı rus bir qadına gəldiyində qadın təqaüdə çıxdığını və ondan pul alınmadığını, belə bir haqqı dövlətin ona verdiyini söylədi. Köməkçi qadın, bu haqqın ləğv edilib maaşlarına əlavə olunduğunu söyləyərək, pul verməsini məcbur edərkən sənişinlərdən bəziləri, qadını incitməməsini xahiş etdilər. Köməkçi qadın "necə buraxım, mən səhər saat 5-dən, axşam 9-a kimi mikroavtobusda işləyirəm. Evdə üç az yaşlı uşağım var və onların üzünü də görə bilmirəm" dedikdə, heç kim etiraz edə bilmədi və Rus qadın da pulunu ödəmək məcburiyyətində qaldı.

"Həyatın ilk illərində uşağın bədən inkişafı üçün vitamin və zülal nə qədər lazımdırsa, fiziki, əqli və düşüncənin inkişafı üçün ana sevgisi də o qədər vacibdir". Məşhur mütəxəssis Boulbyun dediyi kimi bu qadın da uşaqlarının böyüməsi üçün səhərdən axşama qədər çırpınarkən, onlar mənəvi cəhətdən nə qədər inkişaf edirlər?

Ətrafa göz gəzdirərkən burada yancaq doldurma məntəqəsində benzin doluran və avtomobil yuyan qadınlarla da qarşılaşacaqsınız. İş axtaranların növbə

gözlədiyi yerdə bir qrup qadının boyaq, suyaq və s. usta işləri üçün gözlədiklərini görürsünüz.

Bazarlarda mənzərə yenə eynidir. Qadınların əksəriyyəti evlərinə bir parça çörək apara bilmək üçün çırpınırlar. Bazarda gəzişərkən, bəlkə də, min bir çətinliklərlə əldə etdiyi kiçik əl arabası ilə yük daşıyan qadınlarla qarşılaşarsınız. Qarışqa kimi öz gücündən qat-qat artıq yük çəkən, həyatın xətləri tək-tək üzündə görünən qadınlar...

İnsanı təəccübləndirən mənzərələr-

dən biri də küçələri təmizləyənlərin qadın olmasıdır. Səhər tezdən yollara düşüb, soyuğa, istiyə baxmadan insanların etinasızca çirkləndirdiyi prospektləri, səkiləri süpürərkən isti evdə oturub, uşaqlarını şəfqətlə qucaqlamaq xəyalları da zibil yığınları arasına qarışıb itir.

Yolunuz Qazaxıstan, Monqolstan, Qırğızıstan və ya hər hansı bir SSRİ küləyinin əsdiyi ölkələrdən birinə düşsə tez-tez qadınların kişi gücü tələb edən işləri etdiyini və ya dolana bilmək üçün etmək məcburiyyətində olduğunu görərsiniz.

Kommunizm, sözün əsl mənasında bərabərlik gətirmişdir. Deyəsən, qadın kişi arasında bərabərlik gətirəcəyəm deyərkən həddi bir az aşıb. Bəzən düşünürəm, bərabərlik əldə etmək qadının yuvasına, uşaqlarına həsrət, səhərdən axşama qədər dayanmadan çalışmasıdır? Qurani-Kərimdə deyildiyi kimi **"Sizin qadınlar üzərində haqqınızın olduğu kimi, qadınların da sizin üzərinizdə haqqı vardır"** (Bəqərə/228) ayəsində lazımcı qadının da haqlara sahib olmasıdır?

Kommunizm bərabərlik adıyla qadını əzdiyi kimi ailə quruluşunu da pozmuşdur. Kapitalizm isə qadının üzərindən böyük pullar qazanaraq bir sərmayə gözüylə baxmışdır. Reklamlardan avtomobil, yaxət sərgilərinə qədər hər yerdə qadına əmanət olaraq verilmiş bədənələr sərgilənir. Bundan da kapitalistlər böyük həzz alırlar. Çünki sərgilənən bədənələr bəzilərinin cibini doldurur. Hər iki ideologiyada da məqsəd qadını qorumaq deyil, əzməkdir.

İslam dini isə daim insanların, xüsusilə də qadınların haqqlarını qorumuşdur. Qadının fitrətinə uyğun çalışa biləcəyi çox işlər vardır. Çünki fitrət, fitri (təbii) olmayan şeyi rədd edir. Qadın fit-

rətinə (təbiətinə) uyğun olmayan işlər, qadını daha erkən yaşlandırır. Bədbəxt bir qadın portreti ortaya çıxarır.

Qadının çətinliyi bununla da bitmir. Dünyada bir çox yerdə edilən araşdırmada ən çox şiddətə məruz qalan yenə qadın olmuşdur. Ən azı üç qadından biri döyülmüşdür. Ailə daxilində cinayətlərə məruz qalanların da əksəriyyəti qadınlardır. Birləşmiş Millətlərin araşdırmalarına görə, dünyada edilən işlərin 66%-i qadınlar tərəfindən görülərkən, mal varlığı olaraq yalnız 1%-nə sahibdirlər. Bu statistikalar İslam dininin qadına miras haqqını verərək ucalığını ortaya qoymaqdadır.

"Həyatın ilk illərində uşağın bədən inkişafı üçün vitamin və zülal nə qədər lazımdırsa, fiziki, əqli və düşüncənin inkişafı üçün ana sevgisi də o qədər vacibdir".

Qadınlar bir tərəfdən zərər çəkmiş olsalar da, digər tərəfdən də 8 Mart dünya qadınlar günü, Analar günü deyərək qadının haqları bir neçə günə sığdırılmağa çalışılmışdır. Bu da kapitalizmin qadınlar üzərindən oynadığı başqa bir oyundur. Çünki o gün satışlar yüksək həddə çatır. Dəyəri unudulan qadının qürurunu, yalnız bir gündə qırıq bir güllə təmir etməyə çalışırlar. Bütün qadınların diləyi isə qürurları zədələnmədən bir ömür boyu dəyər görərək, yaşamaqdır. Xoşbəxt o insandır ki, cənnətin qadınların ayaqlarının altında olduğunu unutmayıb, inci kimi gördükləri analarını, yoldaşlarını, qızlarını sədəfin içində saxlayarcasına layiq olduqları yerlərə

BİRƏ MİN

İnsan. Allahın yaratdığı ən mükəmməl varlıq. İnsan özünə baxdıqda və incələdikdə heç bir yerdə bənzərlik tapmayacaq. Yəni bu kainatda bir-birinin bənzəri olan iki şey yaradılmamışdır. Bu isə Allahın Əl-Müsəvvir ismi-şərifinin təcəllisidir. Yaradıcı böyük güc olan Allah hər şeyə hakimdir və hər şeyi görür. Bu, asan olmasa belə. Allahın yaratdığı canlılar içərisində insan müxtəlif potensiallarla yaradılır. Ancaq bütün bunları dərk edən insan bu bacarıq və potensialdan müvəffəqiyyəti yaxalamaq üçün istifadə edə bilər. Həyatımızı gözəlləşdirmək öz əlimizdədir. Bütün bunlar necə olacaq? - deyə soruşsanız, bilin ki, bu mümkündür. Bir insan inanca sahibdirsə, sevginin gücünə inanırsa, gözəl əxlaqa malikdirsə, səbirli, yaxşılıq etməyi sevirsə, bu mümkündür. Məsələn, buna yaxşılıqla başlaya bilərik. Atalar yaxşı deyib, “Yaxşılıq et, at dənizə, balıq bilməsə də Xəliq biləcək”. Yaxşılığın açma bilmədiyini qapı yoxdur. Əsas odur ki, bu yaxşılıqdakı niyyət pozulmasın. Daş ürəklər belə, səmimi niyyətlə yerinə yetirilən yaxşılıq qarşısında mum kimi əriyir. Yaxşılıq bütün dərdlərə dərmandır. Xəstəliklərə şəfəkdir. Ən çətin işlərin həllinə vəsilədir. Bir alim “Allahım, xeyir işləmək gücümü artır”-deyərək dua etmişdir. Əsl müdriklik xeyir işləmək, yaxşılıq etməkdir.

Bu dünya yaxşılarla pislərin müسابiqə meydanıdır. Amma yaxşılıqla yamanlıq arasında bir addım var. Yəni bir niyyət, bir söz hər şeyi tərsinə çevirə bilər. Yaxşılıqlarımızı bəha qiymətə satmamaq. Etdiyimiz yaxşılığı və bizə olunan yamanlıqları unudaq. Elə burda bir

atalar sözü yada düşür. “Yaxşılığa yaxşılıq hər kişinin işidir. Yamanlığa yaxşılıq hər kişinin işidir.” Yaxşılığın sirri qarşılıq gözləməmək, başa vurmamaq, dilə gətirməməkdir. Əks halda, insana yaxşılığın köləliyi qalır. Necə deyərlər, sağ əlin verdiyini sol əl bilməməlidir.

Xeyirxahlıq etmək insanın intellektinə, təhsilinə, zənginliyinə baxmaz. Bəzən sadə iman sahibi olan bir insan önəmli yaxşılıqlara imza atır. Neçə zəngin, intellekti yüksək olan insan da var ki, sadəqə boğçası bomboşdur. Bir sadəqə min bəlanı dəf edər. Birə min. Allahım, bu nə xoşbəxtlik, nə comərdlikdir?! Deməli, rahat vaxtımızda yetərli qədər əl tutmaq ki, sıxıntılı günlərimizdə onlar bizə qayıtsın. Etdiklərimizin hər iki dünyamızı cənnətə çevirməsi üçün bir şeyə diqqət etməliyik. Nəfsimizə ağır gələcək səviyyə və miqdarda yaxşılıq edək. Bu zaman şeytan və nəfs dəli olacaq. Xəsislik özü ilə bərabər yoxsulluq gətirər. Qazandığı puldan bərk-bərk yapışaraq, bir daha qazanmamaqdan qorxar. İnanın ki, bu qorxu insanın xoşbəxtliyini və rahatlığını əlindən alır. Belə isə gəlin comərd olaq!

MEDİCUS

TİBB MƏRKƏZİ

*Bütün Bizim Ailə
abunəçilərinə
müayinədə
20% endirim*

Xəstəxanamızda aşağıdakı
xidmətlər göstərilir:

- Can həkimi
- Kardioloq
- Nevropotoloq
- Plasmaferez (qanın yuyulması)
- Ozonoterapiya
- Laboratoriya – kliniki, biokimyəvi, İFA,
- baktireoloji, PÇR laboratoriyaları.

Bakı şəhəri, Yasamal rayonu,
Sallaqxana küç. 7 ("Saf su"nın arxası)
Tel. 433-84-24
Fax. 432-99-38
Mob. 070-312-10-70
E-mail. medicus_clinic@yahoo.com

Əmanətə “mədəni” xəyanət: SİQARET

İllərdir alimlər siqaret çəkməyin sağlamlığa zərəri haqda xəbərdarlıq edirlər. Buna baxmayaraq, bütün dünyada insanlar siqaret çəkməyə davam edirlər. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının hesablamalarına görə, hər il təxminən beş milyona yaxın adam siqaret çəkməyin nəticəsində ölür. Bu rəqəm ildən-ilə artır. Təşkilat xəbərdarlıq edir ki, əgər problemin qarşısı alınmasa, 2020-ci ildə tütündən istifadə etmək nəticəsində 8 milyona yaxın adam həlak olacaq.

Siqaret tütün bitkisinin (*Nicotina tabacum*) qurudulmuş olan yarpaqlarından hazırlanır. Tütün istər trubka, istərsə də müştüklə çəkilsin, istərsə də tütünün yarpaqlarından hazırlanmış siqaretlərdən istifadə olunsun, bütün bunlar, nikotinin insan orqanizminə göstərdiyi zərərli təsirlərin qarşısını ala bilməz.

Siqaret çəkmək, ürək xəstəlikləri, iflic və xərçəng xəstəliklərinin yaranmasına gətirib çıxarır. Ağız boşluğu,

qida borusu, böyrək, dalaq və mədəaltı vəzidə xərçəng xəstəliyi çox hallarda siqaret çəkmək nəticəsində əmələ gəlir. İnsanlar siqareti çəkməyə başlayan kimi, onun mənfi təsirlərinə məruz qalır, siqaretin tərkibində olan nikotinə alışırlar. Nikotin alkoqol və kokain qədər güclü təsirə malikdir.

Nikotindən tibbi məqsədlərdə istifadə olunmur, çünki zəhərli maddədir. Əgər 100-120 mq miqdarında nikotin insanın damarına vurularsa, həmin adam ölə bilər. Burada məsələnin maraqlı cəhəti həmin həcmdə (100-120 mq) maddənin cəmi 2 qutu siqaretin tərkibində olmasıdır.

Məlumdur ki, gündə 2 qutu siqaret çəkən insanlar çoxdur. “Onlar bəs nə üçün zəhərlənmirlər?” sualı ortaya çıxır. Cavab olaraq onu deyə bilərik ki, əslində, bütün siqaret çəkənlər yavaş-yavaş zəhərlənir. Siqaret çəkənlərin birdən-birə zəhərlənərək ölməmələrinin səbəbi isə onların siqareti yandıraraq çəkmələridir. Daha doğrusu,

siqaret yandırılarkən tərkibindəki nikotin havaya yayılır və yalnız müəyyən bir hissəsi orqanizmə keçir.

Nikotin böyrəküstü vəzlərdən adrenalın və noradrenalin hormonların ifraz olunmasına səbəb olur. Belə bir vəziyyət isə bir müddətdən sonra mədə yarasının yaranmasına gətirib çıxarır. Bundan başqa, siqaret çəkənlərin ürəyi daha sürətlə döyünür və bunun nəticəsində isə qan təzyiqi yüksəlir.

Bu yaxınlarda Sidney Universiteti müəllimlərindən Prof. Simon Çapman, siqaret filtrlərində donuz qanından alınan hemoqlobin maddəsinin istifadə edildiyini iddia etdi. Donuzu "haram" olaraq görən inanc mənsublarının bu xəbərdən məmnun olmayacaqlarını ifadə edən avstraliyalı professor, bütün sənayesində istifadə edilən maddələrin şərh edilməsinin zəruri olduğunu qeyd edib. "Daily Mail" in xəbərinə görə, Sidney Universitetində reallaşdırılan araşdırmada siqaret filtrlərində bir növ qan zülalı olan hemoqlobin müəyyən olundu. Hemoqlobinin, filtrlərdən keçən tüstüdəki zəhərli maddələrin daha təsirli bir şəkildə süzülməsi üçün istifadə edildiyini açıqlayıb. Prof. Çapmana görə, bəzi siqaret istehsalçıları istifadə etdikləri qatqı maddələrinin böyük hissəsini açıqlamaqla birlikdə, bir çox maddəni də "digər qatqı maddələri" adı altında qruplaşdıraraq gizlədiyini vurğulayıb. Çapman bu günə qədər yalnız Yunanıstanda bir siqaret firmasının filtrlərdə donuz qanından əldə edilən hemoqlobindən istifadə edildiyini rəsmi olaraq açıqladığını ifadə edərək: "Donuzu haram sayan bir inanca mənsubsunuzsa, siqaretdə

istifadə edilən maddələri bilmə haqqınız var" dedi.

Təəssüf ki, siqaretin zərərləri bunlarla bitmir. Daha bir neçəsini sadalayaq.

1. Hafizə zəifləyir. Ona görə ki, damarlarda kirəclənmə baş verir (arteriyoskleroz).

2. Əhval-ruhiyyə pozulur, yuxusuzluq əmələ gəlir.

3. Dəridə qırışlar yaranır.

4. Hamilə qadınların hələ doğulmamış uşaqları ana bətnində zərər çəkir: cılız, zəif uşaqların doğumu, hətta ölü doğum ehtimalını artırır.

5. Uşağı əmizdirən analarda nikotin ana südü vasitəsi ilə körpəyə keçir və bu da uşağın gələcək inkişafına mənfi təsir göstərir.

6. Siqaret çəkənlərin yanında oturanlar da siqaretdən zərər çəkir. Evdə siqaret çəkən bir ata öz uşaqlarını da zəhərləyir.

7. Hər nəfəs siqaret təxminən 100 min beyin hüceyrəsini öldürür. İndiyə qədər siqaret çəkməyin faydasını heç kəs görməmişdir.

Siqaret çəkməyin zərərli cəhətləri, şübhəsiz, burada göstərilənlərdən daha çoxdur.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı verdiyi rəqəmlərə görə dünyada hər on üç saniyədə bir insan siqaret üzündən həyatını itirir və bu rəqəmə ölmədən əvvəl illərlə əziyyət çəkən insanlar daxil deyil.

Bütün bunlarla yanaşı siqaret çəkən insan başqalarını da zəhərlədiyinə görə dini nöqteyi-nəzərdən qul haqqına girərək və ən vacibi də bilə-bilə Allahın verdiyi can əmanətinə xəyanət etməkdədir. Əmanətə xəyanət etməmək!

PEYVƏNDLƏRİ NƏ ÜÇÜN ETDİRMƏLİYİK?

Uşağın bəzi yoluxucu xəstəliklərlə (vərəm, poliomielit, difteriya, göy öskürək, tetanus, çiçək, qarın yatalığı) xəstələnməməsi üçün ona peyvənd vururlar. Bir sıra yoluxucu xəstəliklərin qarşısının alınmasında peyvənd mühüm və təsirli mübarizə üsuludur.

Peyvənd vurulmuş uşaqların əksəriyyəti bu yoluxucu xəstəliklərə tutulmur, xəstələndikdə isə xəstəlik yüngül keçir.

Peyvəndlərin əlavə təsiri.

Peyvənd vurulandan sonra qızdırmanın qalxması, yaxud peyvənd vurulan yerin ağrması, qızarması kimi hallar ola bilər. Bu əlavə təsirlər təhlükəli

deyil və bunlardan qorxmağa dəyməz. Yadda saxlamaq lazımdır ki, peyvəndlər uşağı qorxulu xəstəliklərdən qoruyur. Peyvəndlər uzun müddətli immunitet yaradır. Peyvəndlər müalicə zərəcəblərindən fərqlənir. Müalicə zərəcəbləri xəstəliyə qarşı ancaq qısa müddət üçün (18-28 gün) immunitet yaradır. Müalicə zərəcəbləri (məsələn: Qamma-qlobulin) profilaktika məqsədi ilə vurulan peyvəndləri əvəz edə bilməz. Qamma-qlobulini uşaqlara həmin ailədə və ya qonşuluqda infeksiya hepatitlə və s. xəstələnən olduqda, həmçinin qızılcanın qarşısını almaq üçün körpə və zəifləmiş uşaqlara profilaktika məqsədi ilə vurulur. Çünki onlar üçün bu xəstəlik ciddi təhlükədir. Beləliklə, qızılca ilə xəstələnmə müddəti gecikdirilir, çünki uşaq böyüdükcə onun orqanizminin müqaviməti də artır. Və o, xəstəliyi asan keçirə bilər.

Qamma-qlobulin yalnız vaxtında vurulduqda istənilən nəticəni verir, buna görə də onu mütləq həkimin təyin etdiyi müddətdə vurmaq lazımdır.

Vərəmə qarşı peyvəndlər (BSJ).

Peyvənd vurmaqla vərəmə qarşı immunitet əldə edilir. Adətən, yeni doğulmuş uşaqlara bu peyvənd hələ doğum evində ikən vurulur. 6-8 həftədən sonra peyvənd yerində qırmızı, şiş (düyün) əmələ gəlir. Bəzən isə

irin çıxır. Sonrakı 4-6 həftədə həmin şiş heç bir müalicə olunmadan sağalır və onun yerində balaca çapıq əmələ gəlir. Uşaqları və yeniyetmələri profilaktika məqsədi ilə müntəzəm surətdə müayinədən keçirirlər. Vərəmə həssas uşaqlara peyvəndi təkrar edirlər. Vərəmin fəal, yoluxucu forması ilə təmasda olan uşaqlara xüsusi fikir verilməlidir. Belə uşaqlar daim həkim nəzarəti altında olmalıdırlar.

Çiçəyə qarşı peyvənd.

Uşaqlara çiçək peyvəndini 12 aylıqda vurulur. 8-10 gündən sonra peyvənd yerində kiçik qabarcıq əmələ gəlir, bu çiçəyin "tutduğunu" göstərir. Sonra bu qabarcıq quruyur və üzəri qara qabıq bağlayır. Bu qabıq düşdükdən sonra orada balaca bir yara yeri qalır. Qabıq düşməmiş buraya əl vurmaq, yaxud onu su ilə yumaq olmaz. Adətən, çiçək peyvəndində 7-12 gün sonra uşaqlarda temperatur azca qalxır.

Kombinə edilmiş vaksin (AKDS).

3, 4 və 5 aylıq uşaqlara difteriya, göy öskürək və tetanusa qarşı kombinə edilmiş vaksin (trivaksin) vurulur. Vaksin 4 həftə ara verməklə 3 dəfədə vurulur: möhkəm immunitet əmələ gəlməsi üçün bütün uşaqlara 1,5 – 2 yaşında və 6 yaşında təkrar vaksin vurulur. Kombinə edilmiş vaksin qorxulu damcı infeksiyaları olan difteriya və göy öskürəyə qarşı immunitet yaradır. Tetanusa qarşı profilaktika məqsədi ilə ona görə peyvənd vurmaq lazımdır ki, dərinin üzərindəki kiçik bir zədə və cırmaq yeri tetanusla ağırlaşsa bilər. Bu isə çox qorxulu infeksiyadır, çox vaxt ölümə nəticə-

lənir. Peyvənddən 1-2 gün sonra həmin yer qızarır və şişir, bəzən temperatur qalxır.

Poliomielitə qarşı vurulan peyvəndlər.

Bəzən analar peyvəndin uşağa zərər yetirə biləcəyindən qorxub vurdurmurlar. Bununla o, öz uşağının sağlamlığını və hətta həyatını təhlükə qarşısında qoyur. Peyvənd vurulacaq dövrdə uşaq xəstədirsə, ana həkimə müraciət etməlidir, həkim peyvəndi təxirə sala bilər. Peyvənd vurulan dövrdə ailə üzvlərindən birində yoluxucu xəstəlik varsa, bunu da həkimə xəbər vermək lazımdır.

Quduzluğa qarşı peyvəndlər (antirabik vaksin).

Quduzluğa şübhə oyadan heyvan dişlədikdə antirabik vaksin vurmaq lazımdır. Uşağı (və ya böyüyü) dişləmiş heyvanı öldürmək olmaz, onu təcrid edib iki həftə müşahidə altında saxlamalı, heyvanın sağlam olduğu müəyyən edilsə tam müalicə kursu aparmağa ehtiyac yoxdur.

Bunlardan başqa qızılca, məxmərək, qrip, A və B hepatitlərinə qarşı da peyvəndlər mövcuddur. Qripə qarşı peyvəndi qrip epidemiyası başlamazdan əvvəl etmək lazımdır ki, immunitetin yaranmasına imkan olsun. Epidemiyanın qızgın vaxtında və ya uşaq xəstələndikdən sonra peyvənd etməyin mənası yoxdur, ona görə ki, peyvənd uşağı xəstəlikdən qorumayacaq.

İTBURNU

Vitamin deposu

İtburnu gülçiçəklilər fəsiləsindən olan bitkidir. Azərbaycanda 42 növü var. Əsasən, qəhvəyi və qırıxq itburnu sənaye üçün əhəmiyyətlidir. İtburnunun 20-25 il ömrü olur. C vitamininin miqdarına görə bitkilər arasında 1-ci yerdədir. Meyvəsi avqust-sentyabr aylarında yetişir. Vitamin C yetişmə müddətində artır. Ona görə də yetişmiş meyvələr dərilməlidir. Şaxtalar düşənədək itburnu meyvələri yığılmalıdır. Çünki şaxta vurduqda C vitamini azalır. Tərkibində 13 % C vitamini olduğundan, itburnu meyvəsi insan orqanizminin immun sistemini gücləndirir, iştahı artırır, böyrəklərin və qaraciyərin fəaliyyətini yaxşılaşdırır.

İtburnu meyvələri Azərbaycanın Lənkəran, Masallı, Lerik, Naxçıvan, Şəki, Gədəbəy, Şəmkir zonasında yetişir. Yığılmış meyvələr 5 sm qalınlığında sərilir və 2 gündən çox olmayaraq saxlanılır. Sonra zədəli və kal meyvələr seçilir. 80-1000 dərəcə temperaturda qurudulur. Beləliklə, əldə edilmiş quru itburnu müvafiq şəraitdə 2 ilə qədər saxlanıla bilər.

Tərkibindəki vitaminlərin miqdarına görə itburnunu "vitamin deposu" adlandırırlar. Onun tərkibində C vitamini ilə yanaşı, B1, B2, P, K, E, karotin (provitamin A) və Bc vitamini (fol turşusu) vardır. Vitaminlərdən başqa itburnuda 18% ə qədər şəkər, 3,7% pektinli maddə, 1,25-2,5% üzvi turşu (alma turşusuna görə), 4,2% pentozanlar, rəngləyici maddələr və 4,5% mineral maddələr vardır.

Faydaları

Sənayedə itburnudan toz, tabletka və şərbət hazırlayırlar. Sarılığa qarşı və ödqovucu kimi tətbiq edilən «Xolosas», əsasən itburnu meyvəsindən hazırlanır. İtburnu xalq təbabətində qədimdən istifadə edilir. Soyuqdəymədə, böyrək və qaraciyər xəstəliklərində, öd və sidikqovucu kimi tətbiq edilir. İtburnu çiçəyindən dəmlənmiş çay qızdırmaya qarşı təsiredici vasitədir. Orqanizmin müqavimətini artırır, bədənə və gözlərə qüvvət verir. Eyni zamanda, qan dövranını sürətləndirir. Bağırsaqları yumşaldan və həzmi asanlaşdıran itburnu qəbizlikdə də faydalıdır. Bağırsaq qurdlarını salmaqda da itburnu yaxşı vasitədir. İtburnu meyvəsi xərçəngə qarşı qoruyucu funksiyaları yerinə yetirir. Revmatizm ağrıları yüngülləşdirir. Qandakı insulinin miqdarını nizamladığı üçün şəkərli diabetlər üçün çox xeyirlidir. İtburnu hətta sellülitin meydana gəlməsinə mane olur.

İtburnunun qurudulan yarpaqları qaynadılıb soyududan sonra suyu süzülərək üzə qoyulanda qırıqları yox edir. İtburnu tumundan əldə edilən yağ isə dəri hüceyrələrini yeniləyici, dərini qoruyucu, qırıqları aradan qaldırıcı və yaşlanmağın qarşısını alan xüsusiyyətlərinə görə də istifadə olunur.

Mürəbbə

İtburnudan kompot, kisel və mürəbbə də hazırlamaq olar.

Mürəbbə üçün 1 kq itburnu meyvəsi götürün. Onları yarı bölüb toxumlardan təmizləyin. Üzərinə 1,5 kq şəkər tozu əlavə edib vaxtında bişirin. Nuş olsun!

Şirə

İtburnu şirəsi hazırlamaq üçün 100 qram qurudulmuş itburnunun üzərinə soyuq su tökülür və qaynayana qədər qızdırılır, 8-10 dəqiqə qapağı örtüb minalı qazanda zəif od üzərində qaynadılır. Bir gün (24 saat) saxlanılır. Sonra süzüb, üzərinə 50 qram şəkər tozu və 100 qram bal əlavə olunur. Soyuduqdan sonra süfrəyə verilir. Bu şirə vitaminli və ballı olduğu üçün insan orqanizmi üçün pəhriz və fizioloji əhəmiyyətlidir.

Dəmlənməsi

Ev şəraitində itburnu dəmləmək üçün bir xörək qaşığı xammalın üzərinə 200 ml (1 stəkan) qaynar su tökülür, qaynayan su hamamında 15 dəq. dəmlənir, otaq temperaturunda soyudulur, süzülür. Gündə 2-3 dəfə, hər dəfə 1/2 stəkan, yeməkdən 30 dəq. sonra daxilə qəbul edilir. Dadını yaxşılaşdırmaq üçün şəkər və ya şərbət qatmaq olar. 1-3 yaşında uşaqlara 1/4 stəkan, 3-7 yaşındakılara isə yarım stəkan vermək olar.

QIŞ RÖYASI

Süd - 1 litr+1 armudu stəkan
 Un - 1 stəkan
 Qarğıdalı nişastası - 1 xörək qaşığı
 Şəkər tozu - 1 stəkan
 Marqarin - 60 qr
 Krem şanti - 1 paket
 Vanil - 1 paket
 Kokos - apardığı qədər

Hazırlanması:

1. Qazana unu, nişastanı və yağı töküüb, qaz sobasının üstünə qoyun. Un və nişastanı saralmayacaq qədər, tez-tez qarışdıraraq qovurun.
2. İçinə 1 litr süd və şəkər tozu əlavə edin. Qatılaşana qədər (qaynayanda qatılaşır) bişirin. Bişdikdən sonra vanili əlavə edib, mikserlə 15 dəqiqə qarışdırın.
3. İstər dördkünc, istər yumru böyük qabın dibinə bol kokos səpin. Heç boşluq qalmasın, yoxsa şirni yapışar.
4. Qaba bişirdiyinizi tökün və üzərini hamarlayaraq yayın və otaq havasında soyumağa qoyun.
5. Krem şantini 1 armudu stəkan süd ilə qarışdırın.
6. Hazır kütlə soyuduqdan sonra krem şantini üzərinə yayın.
7. Şirniyyatı 1 gecə soyuducuda saxlayın. Səhəri gün kiçik kvadrat şəklində kəsin. Krem şantili tərəf içdə qalacaq şəkildə kəsdiyiniz hissələri birləşdirin. Yəni ikisini üst-üstə qoyduğunuz zaman krem şanti arada qalmış olacaq. Dibində qalan kokosa yaxşıca bulayıb, servis qabına alın. Və şirnimiz hazırdır. Nuş olsun.

KƏLƏMLİ TOYUQ SALATI

Ərzaqlar:

- 1 ədəd toyuq filesi
- 1 ədəd konservləşdirilmiş qarğıdalı
- 1 ədəd kələmin 6-7 yarpağı
- 3 ədəd bişmiş kök
- 1 ədəd duzlu xiyar
- 1 ədəd yaşıl və qırmızı bibər
- 1 ədəd pomidor
- zövqə görə cəfəri, şüyüd, göy soğan
- mayonez, smetan, duz, istiot

Hazırlanması:

Ərzaqların hamısını eyni ölçüdə, uzun doğrayırıq. Göyərtini xırda doğrayırıq. Sonra qarğıdalını əlavə edirik. Mayonezi əlavə edirik. Nuş olsun.

GÖYƏRTİLİ BÖRƏK

Hazırlanması:

Kərə yağı ilə soğanları qızılı rəng alana qədər qızardın. Qıyməni qatıb, duz və istiot əlavə edərək qovurun. İspanaqları doğrayıb qıyməyə əlavə edin. Duz və istiotu əlavə edin. Vam odda ispanaqları öldürün. Ancaq ispanaqların tam bişməməsinə yalnız yaşıllığını itirməsinə diqqət edin. İçliyi beş hissəyə bölün.

İlk yuxanın üzərinə bir miqdar içlikdən qoyaraq üzərinə yağ gəzdirin. Yuxanı rulət formasında bükərək soba tavasının ortasına yerləşdirin. Hər yuxanı eyni qayda ilə rulət halına gətirərək əvvəlkinin sonuna əlavə edin. Qalan yağ, qatıq, və yumurtanı çırparaq böreyin üzərinə gəzdirin. 200 dərəcəli sobada bişirin.

Nuş olsun.

Ərzaqlar:

5 ədəd yuxa
1 kq ispanaq
2 ədəd soğan
250 qr qıymə
1 stəkan duru yağ
1 x.q. kərə yağı
1 x.q. qatıq
0,5 ç.q. duz
1 ç.q. qarabibər

İÇİ DOLDURULMUŞ KARTOF

Ərzaqlar:

Kartof-6 ədəd
Cəfəri-zövqə görə
Ət-toyuq əti, ya da mal əti-zövqə görə
Kərə yağı-1 xörək qaşığı
Duz, istiot-zövqə görə
Pendir 50 qram
Un-1 xörək qaşığı
Yumurta-1 ədəd
Göy soğan-zövqə görə
Duru yağ.

Hazırlanması:

Kartof suda bişirilir. Kartofun qabığı soyulur, ikiye bölünür və içərisi oyulub, deşik açılır.

Mal əti xırda doğranılır və yağda qızardılır. Pendir rəndədən keçirilir. Göyərti xırda doğranılır.

Ət, pendir, göyərti, duz, istiot və yağ birlikdə qarışdırılır. Kartofun içərisi doldurulur.

Hər iki tərəfi bir-birinə birləşdirilir yumurtaya batırılır. Sonra una batırılır. Təzədən yumurtaya batırılır və sobada qızardırılır.

Nuş olsun.

GERÇƏYİN ÖZÜ!

Azərbaycanın mərhum prezidenti Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli sərəncamı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırım Günü kimi qeyd olunur.

1917-ci il oktyabr İnqilabı və hakimiyyətə kommunistlərin gəlməsi zamanı yaranmış vəziyyətdən istifadə edən erməni millətçiləri və onların cəmləşdiyi “Daşnaksütyun” partiyası Bakıda və digər yerlərdə azərbaycanlılara qarşı mitinqlər keçirməyə başladılar. 1918-ci il mart ayının 30-da erməni kilsəsi yanında toplaşan daşnak dəstəsi müsəlmanlara ilk atəş açdı. 31 mart səhər tezdən bolşevik-daşnak dəstələri azərbaycanlılar yaşayan “Kərpicxana”, “Məmmədli” və başqa məhəllələrə hücum etdilər. Həmin məhəllələri havadan təyyarələr, dənizdən isə hərbi gəmilər bombalamağa başladılar. Erməni millətçi faşistləri heç kimə rəhm etmirdilər, qarşılarına çıxan hər kəsi türk deyə dərhal qətlə yetirirdilər. Onlar evləri qarət edir, adamları yandırır, hamilə qadınları ağılasıq-maz işgəncələrlə qətlə yetirirdilər. Ermənilər azərbaycanlılara məxsus məktəbləri, kitabxanaları, mədəniyyət ocaqlarının hamısını yandırırdılar. Hətta İçəri şəhərə hücum zamanı Bakının ən gözəl memarlıq abidələrindən olan “İsmailiyyəni” yandırmış, “Açıq söz”, “Kaspi”, “Baku”, qəzetləri redaksiyalarını dağıtmış, “Təzə pir” məscidinin minarələrini isə top atəşi ilə dəlik-deşik etmişdilər.

Mart soyqırımı zamanı təkcə Bakıda 12 mindən çox adam qətlə yetirildi. Daha sonra S.Lalayansın dəstələri 3-16 aprel tarixində Şamaxı əhalisinə divan tutdu. Nəticədə 1918-ci ildə 15 min əhalisi olan Şamaxının 1921-ci ildə əhalisi təxminən 1700 nəfərə enmişdi.

Quba qəzasında da hadisələr eyni istiqamətdə cərəyan edirdi. Aprel ayında Quba qəzasına göndərilən daşnak dəstələrini Quba qəzasında 122 kəndi yandırıdılar. Erməni millətçiləri tərəfindən törədilən bu soyqırım zamanı 30 minə yaxın adam öldürüldü.

1918-ci ilin mart-aprel aylarında Bakı, Şamaxı, Quba, Lənkəran və digər ərazilərdə erməni faşistləri 50 min azərbaycanlıyı qətlə yetirmiş, 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovmuşlar. Həmin hadisə Azərbaycan xalqının tarixinə qara hərflərlə yazılmışdır.

Bütün bu çirkin əməllərini ört-basdır etmək niyyəti ilə hazırda ermənilər “qondarma erməni soyqırımı”nı uyduraraq, özlərini dünya dövlətləri içərisində “yazıq” bir millət kimi tanıtmğa çalışırlar. Halbuki, saxta “erməni soyqırımı” barədə ermənilərin dünyada qopardığı hay-həşirlərin tamamilə cəfəng bir xülya olduğuna, vicdanlı insanlarda heç bir şübhə yeri qalmır.

Alman tarixçi-şərqşünas Erix Fayqlın “Soyqırımı haqqında əfsanə” adlı əsərində haqlı olaraq belə bir nəticəyə gəlir ki, “Özünün bütün tarixi boyu Şərqi Anadolu ərazilərindəki erməni icmaları heç vaxt satrəplikdən və yarımüstəqil knyazlıqdan yuxarı qalxa bilməmişlər”.

Türkiyədə 1915-ci ildə “erməni soyqırımı” deyilən hadisə heç vaxt olmayıb. Bu, türk dünyasının artan iqtisadi qüdrəti və beynəlxalq nüfuzuna, türk soyuna iri dünya dövlətlərinin qısqanc münasibətinin, qərəzli yanaşmasının təzahüründən, erməni uydurmasından başqa bir şey deyildir!

